

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vliv fiskální a monetární politiky na vývoj ekonomiky
Bc. Jana Babková

Diplomová práce
2008

SOUHRN

Práce se zaměřuje na to, jakým způsobem ovlivňuje fiskální a monetární politika ekonomiku v České republice a světě. Vliv fiskální politiky na vývoj ekonomiky budeme sledovat pomocí výdajů státního rozpočtu. V části monetární politika budeme sledovat vývoj parametrů, jimiž v našem případě jsou krátkodobá úroková sazba, růst hrubého domácího produktu a vývoj míry inflace. Cílem naší práce je zjistit, mezi jakými ekonomickými parametry se ve vybraných sledovaných zemích dosáhne nejvyšší závislosti a tím i nejvyššího vlivu. Ze světových ekonomik jsme vybrali Českou republiku, Spojené státy americké, Japonsko a Německo.

KLÍČOVÁ SLOVA

fiskální politika, monetární politika, výdaje státního rozpočtu, inflace, růst HDP, úroková sazba

TITLE

The influence of the Fiscal and Monetary policy to the Development of the Economy

ABSTRACT

The thesis is focused on the influence over the Fiscal and Monetary policy in Czech republic and in the World Economy. The influence of the Fiscal policy will we investigate by expenditures of state budget. On the other hand, Monetary policy will be analysed by short term interest rate, by growth of the gross domestic product and by inflation rate. The aim of the work is to find out, between which economic indicators is the greatest relation. Monitored countries are Czech republic, Germany, United States of America and Japan.

KEYWORDS

Fiscal policy, Monetary policy, expense of state budget, inflation, growth GDP, interest rate

OBSAH

1. HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA A JEJÍ DRUHY	8
1.1 FISKÁLNÍ POLITIKA.....	9
1.1.1 Státní rozpočet.....	9
1.1.1.1 Příjmy státního rozpočtu	10
1.1.1.2 Výdaje státního rozpočtu	11
1.1.2 Nástroje fiskální politiky	12
1.1.3 Cíle fiskální politiky	13
1.2 MONETÁRNÍ POLITIKA.....	14
1.2.1 Předpoklady monetární politiky	14
1.2.2 Nástroje centrální banky.....	15
1.2.3 Nástroje monetární politiky.....	16
1.2.4 Bezprostřední monetární cíle	17
1.2.5 Cíle měnové politiky	17
1.3 VNĚJŠÍ HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA.....	18
1.3.1 Otevřená ekonomika	18
1.3.2 Nástroje vnější hospodářské politiky	19
1.3.3 Platební bilance	20
1.3.3.1 Struktura platební bilance	21
1.3.3.2 Salda platební bilance	22
2. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K Vlivu FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY NA EKONOMIKU	23
2.1 MERKANTILISMUS	23
2.1.1 Hlavní merkantilističtí autoři	23
2.2 KLASICKÁ ŠKOLA POLITICKÉ EKONOMIE.....	25
2.2.1 Anglická větev klasické školy politické ekonomie	26
2.2.2 Francouzská větev klasické školy politické ekonomie	27
2.2.3 Krize klasické školy politické ekonomie (milovská ekonomie)	28
2.3 RAKOUSKÁ SUBJEKTIVNĚ PSYCHOLOGICKÁ ŠKOLA	28
2.3.1 Původní Rakouská škola	28
2.3.2 Neorakouská škola	29
2.4 NEOKLASICKÁ EKONOMIE	29
2.4.1 Cambridgeská škola	29
2.4.2 Lausanská škola.....	30
2.5 MONETARISMUS	31
2.5.1 Obecná charakteristika monetarismu	31
2.5.2 Keynesiánský přístup k monetární politice	32
2.5.3 Friedmanovský monetarismus.....	32
2.5.4 Škola racionálních očekávání	33
2.5.5 Škola strany nabídky	34
2.6 CHICAGSKÁ ŠKOLA.....	35
3. ZKOUMÁNÍ ZÁVISLOSTI FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY A VÝVOJE EKONOMIKY V ČR.....	36
3.1 FISKÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE	36
3.1.1 Výdaje státního rozpočtu v České republice	36
3.1.2 Závislost ukazatelů fiskální politiky v České republice.....	37
3.2 MONETÁRNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE	39
3.2.1 Vývoj úrokové sazby v České republice	39
3.2.2 Vývoj růstu HDP v České republice	40
3.2.3 Vývoj míry inflace v České republice.....	41

3.2.4	Závislosti ukazatelů monetární politiky v České republice	41
4.	ZKOUMÁNÍ ZÁVISLOSTI FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY A VÝVOJE EKONOMIKY VE SVĚTĚ	44
4.1	FISKÁLNÍ POLITIKA VE SVĚTĚ	44
4.1.1	NĚMECKO	44
4.1.1.1	Výdaje státního rozpočtu v Německu	45
4.1.1.2	Závislost ukazatelů fiskální politiky v Německu	45
4.1.2	SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ	47
4.1.2.1	Výdaje federálního rozpočtu v USA	47
4.1.2.2	Závislost ukazatelů fiskální politiky v USA	48
4.1.3	JAPONSKO	49
4.1.3.1	Výdaje státního rozpočtu v Japonsku	49
4.1.3.2	Závislost ukazatelů fiskální politiky v Japonsku	50
4.2	MONETÁRNÍ POLITIKA VE SVĚTĚ	51
4.2.1	NĚMECKO	51
4.2.1.1	Vývoj úrokové sazby v Německu	51
4.2.1.2	Vývoj růstu HDP v Německu	52
4.2.1.3	Vývoj míry inflace v Německu	53
4.2.1.4	Závislosti ukazatelů monetární politiky v Německu	53
4.2.2	SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ	55
4.2.2.1	Vývoj úrokové sazby v USA	55
4.2.2.2	Vývoj růstu HDP v USA	55
4.2.2.3	Vývoj míry inflace v USA	56
4.2.2.4	Závislosti ukazatelů monetární politiky v USA	57
4.2.3	JAPONSKO	58
4.2.3.1	Vývoj úrokové sazby v Japonsku	58
4.2.3.2	Vývoj růstu HDP v Japonsku	58
4.2.3.3	Vývoj míry inflace v Japonsku	59
4.2.3.4	Závislosti ukazatelů monetární politiky v Japonsku	60
5.	KOMPARACE VÝSLEDKŮ	61
	LITERATURA:	66

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Makroekonomické hospodářské politiky	8
Obrázek 2	Výdaje státního rozpočtu	11
Obrázek 3	Cíle fiskální politiky	13
Obrázek 4	Cíle monetární politiky	17
Obrázek 5	Nástroje vnější hospodářské politiky	19
Obrázek 6	Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v ČR v letech 1995 – 2007	37
Obrázek 7	Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v ČR v letech 1995 – 2007	42
Obrázek 8	Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v Německu v letech 1995-2007	46
Obrázek 9	Vývoj výdajů federálního rozpočtu a růstu HDP v USA v letech 1995-2007	48
Obrázek 10	Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v Japonsku v letech 1995-2007	50
Obrázek 11	Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v Německu v letech 1995-2007	53
Obrázek 12	Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v USA v letech 1995-2007	57
Obrázek 13	Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v Japonsku v letech 1995-2007	60

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Základní operace v platební bilanci	21
Tabulka 2 Výdaje státního rozpočtu v ČR v letech 1995- 2007	36
Tabulka 3 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v ČR v letech 1995-2007	38
Tabulka 4 Vývoj úrokové sazby v ČR v letech 1995 – 2007.....	39
Tabulka 5 Vývoj růstu HDP v ČR v letech 1995 – 2007	40
Tabulka 6 Vývoj míry inflace v ČR v letech 1995 – 2007	41
Tabulka 7 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v ČR v letech 1995-2007.....	42
Tabulka 8 Výdaje státního rozpočtu v Německu v letech 1995-2007	45
Tabulka 9 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v Německu v letech 1995-2007	46
Tabulka 10 Vývoj výdajů federálního rozpočtu v USA v letech 1995-2007.....	47
Tabulka 11 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v USA v letech 1995-2007	48
Tabulka 12 Výdaje státního rozpočtu v Japonsku v letech 1995-2007.....	49
Tabulka 13 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v Japonsku v letech 1995-2007 ..	50
Tabulka 14 Vývoj úrokové sazby v Německu v letech 1995-2007	51
Tabulka 15 Vývoj růstu HDP v Německu v letech 1995-2007.....	52
Tabulka 16 Vývoj míry inflace v Německu v letech 1995-2007	53
Tabulka 17 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v Německu v letech 1995-2007	54
Tabulka 18 Vývoj úrokové sazby v USA v letech 1995-2007.....	55
Tabulka 19 Vývoj růstu HDP v USA v letech 1995-2007	56
Tabulka 20 Vývoj míry inflace v USA v letech 1995-2007	56
Tabulka 21 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v USA v letech 1995-2007	57
Tabulka 22 Vývoj úrokové sazby v Japonsku v letech 1995-2007.....	58
Tabulka 23 Vývoj růstu HDP v Japonsku v letech 1995-2007	59
Tabulka 24 Vývoj míry inflace v Japonsku v letech 1995-2007.....	59
Tabulka 25 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v Japonsku v letech 1995-2007	60

ÚVOD

V práci budeme analyzovat téma vliv fiskální a monetární politiky na vývoj ekonomiky. Cílem práce je analyzovat vliv makroekonomických ukazatelů, které působí na ekonomiku a zjistit, která politika působí v dané zemi na ekonomiku více. Budeme zjišťovat, jestli vláda upřednostňuje politiku centrální banky, tedy monetární politiku, nebo preferuje – li fiskální politiku.

Obsah práce je rozdělen do několika částí. V první kapitole vymežíme typy hospodářských politik. Ve druhé kapitole definujeme teoretické přístupy k vlivu fiskální a monetární politiky. Dále následují kapitoly, ve kterých budeme zkoumat vliv fiskální a monetární politiky v České republice a ve světě.

Nástroje, které jsme vybraly pro zjištění vlivu fiskální politiky, jsou výdaje státního rozpočtu a růst hrubého domácího produktu. Protože zaměření naší práce je velmi rozsáhlé, extrahujeme od dalších faktorů. V části monetární politika budeme brát v úvahu tři makroekonomické ukazatele, mezi nimiž budeme sledovat vzájemnou závislost. Mezi sledované ekonomické parametry jsme zařadily úrokovou sazbu, růst hrubého domácího produktu a míru inflace. Sledované období pro všechny jmenované ukazatele je časová řada posledních dvanácti let, tedy vývoj od roku 1995 do roku 2007.

Vliv fiskální i monetární politiky budeme analyzovat v České republice, v Německu, dále ve Spojených státech amerických a v Japonsku. Země, které jsme do naší práce vybrali, patří mezi největší světová hospodářství. Proto nás závislost vlivu na dané ekonomiky v těchto zemích velice zajímá.

Jako nejdůležitější část práce bereme zkoumání závislosti mezi jednotlivými makroekonomickými ukazateli. Závislost sledujeme pomocí statistické funkce - korelačního koeficientu. V části fiskální politika máme jako zástupce výdaje státního rozpočtu spolu s růstem hrubého domácího produktu. V části monetární politiky mezi sebou porovnáváme závislost mezi úrokovou sazbou a růstem hrubého domácího produktu, dále vztah mezi úrokovou sazbou a inflací a v poslední řadě vztah mezi hrubým domácím produktem a inflací.

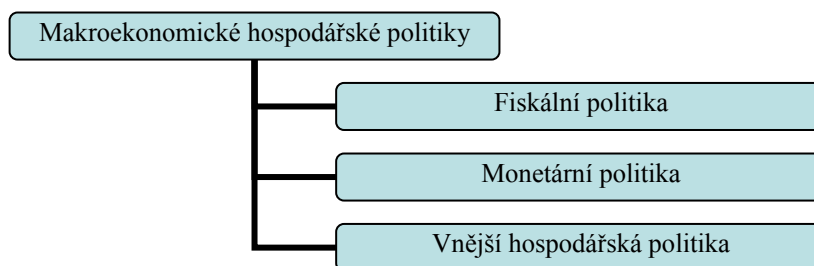
1. HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA A JEJÍ DRUHY

V této kapitole se budeme věnovat hlavním druhům hospodářských politik. Budeme sledovat nástroje a cíle politik, které ovlivňují ekonomiku. Kapitulu rozdělíme na tři části. V první části budeme analyzovat fiskální politiku, příjmy a výdaje státního rozpočtu, nástroje fiskální politiky a její cíle. V druhé části této kapitoly se zaměříme na monetární politiku, kde uvedeme předpoklady této politiky, nástroje a cíle. Poslední typ hospodářské politiky je vnější hospodářská politika, kterou se pro rozsah diplomové práce budeme zabývat pouze v úvodní kapitole.

Hospodářská politika je samostatná vědní disciplína, která se nachází na pomezí ekonomické teorie a hospodářské praxe. Je vždy formulována na základě určitého ekonomického směru, jehož myšlenky politici ve vládě zastávají, a spočívá ve využívání jim svěřených či jinak získaných pravomocí a prostředků k dosahování určitých ekonomických cílů.

Dnes se hospodářská politika soustředí převážně na hledání produktivních, bohatství neničících zásahů státu do konkrétních oblastí či při řešení konkrétních problémů. Nejčastěji je shledávána potřeba státních zásahů kvůli existenci jevů bránících dosažení ekonomické efektivity, jež jsou označovány jako tržní selhání.

Mezi makroekonomické hospodářské politiky patří:

Obrázek 1 Makroekonomické hospodářské politiky

Pramen: Vlastní zpracování

1.1 FISKÁLNÍ POLITIKA

Fiskální politiku můžeme obecně definovat jako využití veřejných financí (státního rozpočtu) k makroekonomické stabilizaci. V užším slova smyslu to znamená využití záměrných změn objemu a struktury veřejných příjmů a výdajů, aktivní volby a objemu výsledného rozpočtového salda a způsobu jeho krytí k dosažení optimální úrovně a ke stabilizaci vývoje reálných makroekonomických proměnných. Fiskální politiku provádí specifický subjekt – stát. Je zde použit i velmi složitý nástroj – systém veřejných financí (státní rozpočet) a specifický makroekonomický cíl – stabilizace vývoje vybraných agregátů.

Fiskální politika je rozpočtová politika státu. Představuje proces utváření daňové soustavy a veřejných výdajů. Je součástí tzv. stabilizační politiky, kterou využívá vláda, aby odstranila produkční mezeru a zajistila tím plnou zaměstnanost. Základem rozpočtové politiky je soustava veřejných rozpočtů.

1.1.1 Státní rozpočet

Základním nástrojem pro uplatňování systému fiskální politiky je státní rozpočet, jehož příjmová a výdajová složka jsou užívány k dosažení cílů stabilizační politiky, to znamená úrovně zaměstnanosti a cenové stability. Její uplatnění se opírá o vývoj, který prodělal státní rozpočet v průběhu dvacátého století. Státní rozpočet je centralizovaným peněžním fondem, představuje ústřední prvek systému veřejných financí, kterým prochází více než třetina celkového HDP¹.

Dle subjektů státního sektoru jsou veřejné finance tvořeny:

- státním rozpočtem,
- rozpočty orgánů místní správy,
- speciálními fondy, např. fondy sociálního zabezpečení; těmto fondům je společné, že jsou vytvářeny k zabezpečení vymezených účelů a jen v souladu s nimi mohou disponovat prostředky,
- finance státních podniků, které se v tržních ekonomikách blíží svým charakterem financím soukromých firem.

¹ FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2, s. 247

1.1.1.1 Příjmy státního rozpočtu

Základními příjmy státního rozpočtu jsou daně. Daň je povinná platba, kterou subjekt (domácnost, firma) odvádí do státního rozpočtu ve stanovené výši a lhůtě. Mezi další příjmy státního rozpočtu patří příjmy z průmyslových státních podniků nebo z poskytování veřejných služeb. Vzhledem k tomu, že většina příjmů státu v tržní ekonomice (obvykle kolem 90%) má svůj zdroj v daních, bude další text zaměřen pouze na ně. Daně existují v různých formách a mohou být posuzovány dle rozmanitých kritérií. Z pohledu peněžních toků, které představuje placení a vybírání daní, je dělíme na přímé a nepřímé.

Přímé daně jsou stanovovány v závislosti na výši důchodu či majetku. K přímým daním patří i daň z majetku, dědická daň a daň darovací. Hlavními přímými daněmi jsou:

- individuální důchodová daň, kterou platí fyzické osoby,
- daň z důchodu společnosti, kterou odvádí právnické osoby.

Nepřímé daně se definují jako daně uvalené na statky nebo služby. Jednotlivce postihují nepřímo. Charakteristickou nepřímou daní v evropských tržních ekonomikách je:

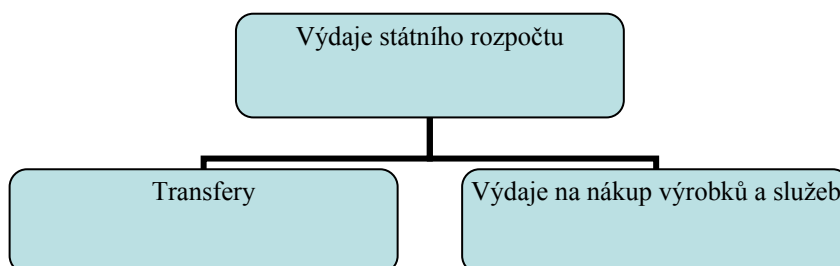
- daň z přidané hodnoty-tato daň má charakter spotřební daně. Je vybírána na každém jednotlivém stupni zpracování a vztahuje se pouze na tzv. daň z obratu, která je váním (od prodejní ceny výstupu se odečítá cena materiálových vstupů)²,
- daň z obratu, která je placena z každé tržní transakce v závislosti na výši ceny a sazbě.

Další nepřímé daně jsou fiskální monopolní daně, cla, platby sociálního pojištění.

² FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha : Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2, s. 247

1.1.1.2 Výdaje státního rozpočtu

Na výdajové stránce státního rozpočtu dominují dvě složky:

Obrázek 2 Výdaje státního rozpočtu

Pramen: Vlastní zpracování

Transfery, respektive transferovými platbami rozumíme jednostranné výdaje ze státního rozpočtu směřující k jiným subjektům. Například výplaty starobních důchodů, invalidních důchodů, podpory v zaměstnanosti nebo některé jiné druhy podpor. Slouží k přerozdělování důchodů ve společnosti. Zdroje pro transferové platby vytvářejí daňové příjmy. Rozdíl mezi daněmi a transferovými platbami je označován jako čisté daně³.

Pokud příjmy státního rozpočtu nedosahují úrovně výdajů, vzniká potom deficit státního rozpočtu. Ke krytí deficitu stát vypůjčuje prostředky dvojím způsobem:

- prodejem státních cenných papírů,
- vypůjčením od jiného státního orgánu.

Podle vztahu mezi příjmovou a výdajovou složkou státního rozpočtu rozlišujeme rozpočet vyrovnaný, schodkový (dochází ke vzniku deficitu) a přebytkový (příjmy jsou vyšší než výdaje). Pokud dochází k opakovanému deficitu státního rozpočtu, vzniká státní dluh⁴.

³ FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha : Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2, s. 248

⁴ FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha : Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2, s. 248

1.1.2 Nástroje fiskální politiky

K ovlivňování vývoje hospodářství je v systému fiskální politiky využíváno příjmové a výdajové stránky rozpočtu. Ovlivňování může být uskutečňováno automaticky na základě předem stanovených pravidel, nebo má podobu zásahu, opírajícího se o jednorázové rozhodnutí příslušného státního orgánu. Proto v systému fiskální politiky odlišujeme:

- Opatření záměrná (diskrétní), která jsou založená na jednorázovém rozhodnutí. Mezi opatření tohoto typu můžeme zařadit schválení struktury příjmů a výdajů na daný rok, rozhodnutí o změně ve struktuře výdajů ze státního rozpočtu, změnu daňové sazby, přesuny mezi položkami státního rozpočtu atd.⁵.

Například parlament musí pokaždé schválit, jaké daně a v jaké výši se mají vybírat. Podobně parlament každoročně schvaluje strukturu rozpočtových výdajů a jejich výši. Tyto změny dopadají na agregátní poptávku i nabídku. Změny v agregátní nabídce a poptávce vyvolají nakonec změny ve velikosti reálného produktu, zaměstnanosti i cenové hladiny.

- Vestavěné stabilizátory, které představují taková opatření, pro která je charakteristické, že po zavedení do ekonomiky působí automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí státních orgánů. Stabilizátory vláda instaluje do hospodářství, aby pomáhaly trhu zajistit efektivní využití výrobních zdrojů a aby se skutečně vyrobený produkt co nejméně odchyloval od potencionálního produktu. Z toho vyplývá, že stabilizátory mají přispívat k minimalizaci výkyvů hospodářského cyklu.

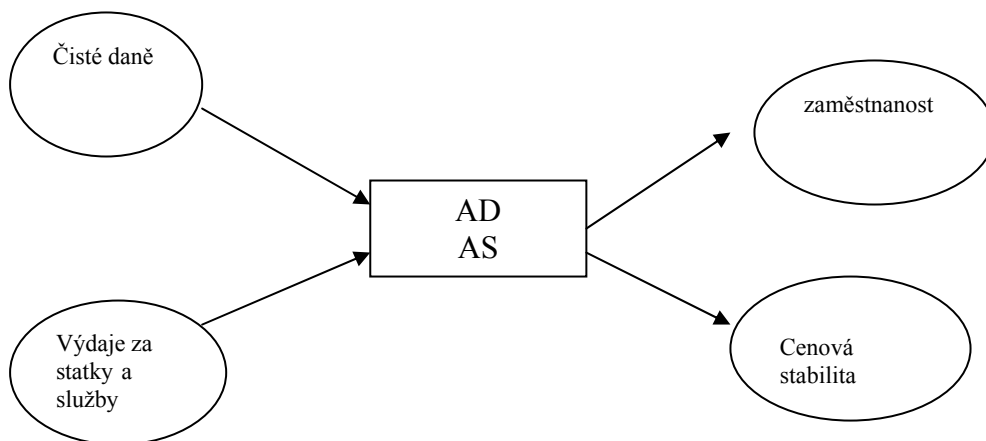
Mezi vestavěné stabilizátory patří progresivní daň z příjmu, pojištění v nezaměstnanosti, státní výkup zemědělských přebytků nebo subvence k cenám zemědělské produkce.

⁵ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie : Základní kurs* 5. vyd. Praha : Melandrium, 2002. 168 s. ISBN 80-86175-24-3.

1.1.3 Cíle fiskální politiky

Vzájemnou vazbu mezi cíli rozpočtové politiky a jejími nástroji vyjadřuje následující obrázek. Mezi základní cíle fiskální politiky patří zajišťování veřejných statků, zmírňování nerovné distribuce důchodů a bohatství a nakonec ovlivňování agregátní poptávky a hospodářského růstu.

NÁSTROJE: → BEZPROSTŘEDNÍ CÍLE: → KONEČNÉ CÍLE

Obrázek 3 Cíle fiskální politiky

Pramen: Rasmichová, L., Soukup, J. a kol.: Makroekonomie Základní kurs. Nakladatelství Melandrium, 2002.

1.2 MONETÁRNÍ POLITIKA

Monetární (měnová) politika je oblastí makroekonomické politiky, která se snaží dosáhnout všeobecných cílů hospodářské politiky kontrolou měnového systému a působením na měnové veličiny. Působí na peněžní nabídku, na strukturu a úroveň úrokových sazeb a na ostatní podmínky, které ovlivňují dostupnost úvěru. Měnová politika je představována opatřeními, kterými je ovlivňován vývoj peněžního trhu, a to nejčastěji nabídky peněz. Tato nabídka je po určitém období porovnávána s pravděpodobnou výší poptávky po penězích. Kvantifikace poptávky po penězích obsahuje řady procesů, zejména očekávanou výši inflace a změnu reálného hrubého produktu v daném období.

Jedním z předpokladů účinnosti hospodářské politiky je jednotnost sledovaných cílů. Proto je i monetární politika v rámci stabilizační politiky orientována k dosažení týchž stabilizačních cílů.

1.2.1 Předpoklady monetární politiky

Monetární politika, neboli peněžní či úvěrová politika, je činnost státu, která je zaměřena na kontrolu množství peněz v ekonomice, na regulaci úrokových měr a podmínek úvěru.

Monetární politika je určena k regulaci tržní ekonomiky⁶. Když bude hospodářství řízeno na základě příkazů, ztrácí monetární politika smysl a důsledku toho nemůže být využívána vůbec nebo jen formálně.

Aby mohla být peněžní politika použita, musí být rozvinut tržní mechanismus a v rámci něj zejména:

- peněžní oběh a trh peněz,
- úvěrový systém a trh kapitálu.

Tyto dva předpoklady nestačí, státní orgány musí mít možnost vstupu na trh peněz i kapitálu. Vystupují na těchto trzích jako jeden z jejich účastníků. Třetí předpoklad peněžní politiky je institucionální: centrální banka se musí nalézat ve státním vlastnictví.

⁶ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: Základní kurs*. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002. 168 s. ISBN 80-86175-24-3.

K předpokladům monetární politiky tudíž patří rozvinutý trh peněz a kapitálu a převedení emise peněz do výlučné pravomoci centrální banky⁷.

1.2.2 Nástroje centrální banky

Jedním ze základních úkolů centrální banky je uskutečňování monetární politiky. Centrální banka odpovídá za realizaci peněžní i úvěrové politiky státu. V širším pojetí je orientována na:

- kontrolu množství peněz v ekonomice,
- na ovlivňování (regulaci) výše úrokových měr,
- na regulaci podmínek poskytování úvěru.

K uskutečňování monetární politiky je nutno vytvořit předpoklady, zejména:

- bankovní soustava musí být dvoustupňová v čele s centrální emisní bankou-centrální banka jako státní banka má jediné právo emitovat bankovky,
- v ekonomice musí existovat rozvinutý peněžní oběh a peněžní trh,
- nezbytný je rozvinutý úvěrový systém a kapitálový trh⁸.

Jsou-li tyto předpoklady splněny, může být monetární politika účinně uskutečňována.

⁷ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: Základní kurs*. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002. 168 s. ISBN 80-86175-24-3.

⁸ FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2, s. 257

1.2.3 Nástroje monetární politiky

Monetární politika se orientuje na dosažení cílů, kterými jsou zejména stabilita a kvalita měny (uchování koupěschopnosti).

K dosažení sledovaných cílů je využívána široká skupina nástrojů, pomocí nichž centrální banka ovlivňuje chování a činnost komerčních bank. Tyto nástroje můžeme dělit na následující typy.

- Přímé (administrativní) nástroje, které jsou převážně selektivní, adresné a administrativní zásahy centrální banky. Jejich cílem je ovlivnění úvěrových možností komerčních bank a jejich likvidity. U většiny je jejich využití méně časté než užívání nepřímých nástrojů. Patří sem například pravidla likvidity, regulace investičního úvěru, regulace spotřebního úvěru, povinné vklady, doporučení, výzvy nebo dohody. Dále státní orgány mají k dispozici i další přímé nástroje, například mohou požadovat od bank měsíční zprávy o úvěrech poskytnutých nad stanovený limit, mohou určit bankám úvěrové stropy, stanovit maximálně přípustné rozpětí mezi diskontní sazbou a úroky, které požadují obchodní banky od svých klientů, apod.⁹.
- Nepřímé (tržní) nástroje, které jsou charakteristické plošným působením, představují vytvoření stejných podmínek pro jednotlivé komerční banky. Do této skupiny patří povinné minimální rezervy (státní orgány stanoví bankám povinnost, aby část svých aktiv uložily na běžném účtu u centrální banky, výše rezerv je v podobě míry rezerv - procento z depozit) nebo operace na volném trhu (centrální banka nakupuje nebo prodává státní cenné papíry), diskontní politika, reeskont směnek a lombardní úvěr, konverze měny a swapové obchody či intervence na devizových trzích.

⁹ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: Základní kurs*. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002. 168 s. ISBN 80-86175-24-3.

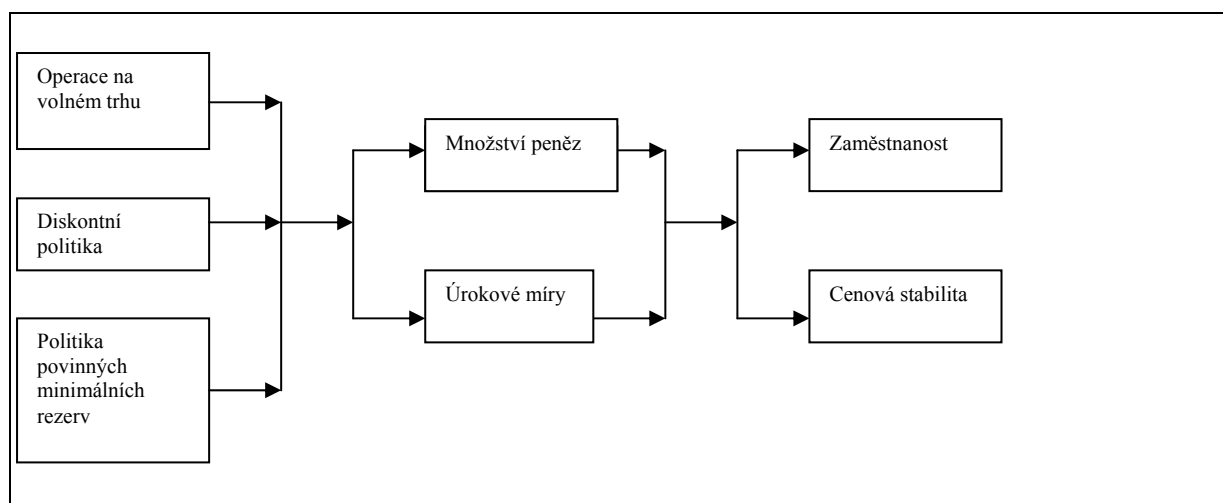
1.2.4 Bezprostřední monetární cíle

Z uvedených nástrojů a souvislostí vyplývá, že centrální banka může svými tržními nástroji ovlivňovat dva základní rozměry peněžního trhu. Podle toho, jak užitá nástroje ovlivňují nabídku peněz, rozlišujeme monetární politiku:

- expanzivní - orientovanou na zvětšení nabídky peněz,
- restriktivní - směřuje k omezení nabídky peněz.

1.2.5 Cíle měnové politiky

NÁSTROJE: → BEZPROSTŘEDNÍ CÍLE: → KONEČNÉ CÍLE

Obrázek 4 Cíle monetární politiky

Pramen: Rusmichová, L., Soukup, J. a kol.: *Makroekonomie Základní kurs*. Nakladatelství Melandrium, 2002.

1.3 VNĚJŠÍ HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA

Vnější hospodářská politika je v užším slova smyslu definována jako disciplína zabývající se zahraničně-obchodními vztahy s cílem zabezpečit vnější ekonomickou rovnováhu¹⁰.

Hlavními nositeli vnější hospodářské politiky jsou především vláda a centrální banka. Tito nositelé se snaží za pomoci určitých nástrojů (např. cel, kvót, mezinárodních smluv, daní, úrokové míry) dosáhnout specifických cílů, především vyrovnané platební bilance, určité úrovně zahraničního dluhu či investic. Její součástí je zahraničněobchodní politika, devizová politika, úvěrová politika, kapitálová a investiční politika, migrační politika a další.

1.3.1 Otevřená ekonomika

Vnější hospodářská politika je tím důležitější, čím je ekonomika otevřenější. K základním charakteristikám otevřenosti ekonomiky patří především míra otevřenosti a tvar otevřenosti.

Míra otevřenosti vyjadřuje *kvantitativní aspekt otevřenosti*. Jako ukazatele míry otevřenosti ekonomiky vůči světu jsou zpravidla užívány relace vývozu, dovozu nebo obrátu k souhrnným makroekonomickým agregátům ekonomické aktivity.

Tvar otevřenosti ekonomiky vyjadřuje *kvalitativní aspekt otevřenosti*. Mezi hlavní hlediska usuzující na tvar otevřenosti ekonomiky patří:

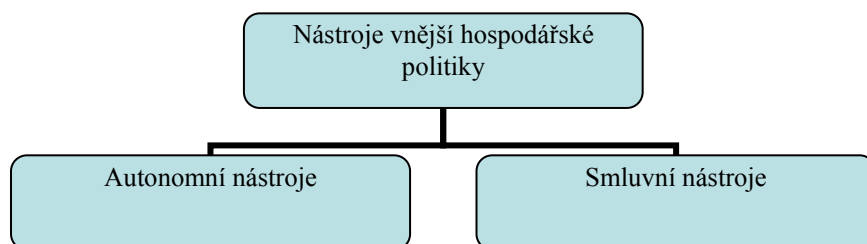
- analýza komoditní struktury vývozu a dovozu v mezinárodně srovnatelné klasifikaci,
- hodnocení transformačního výkonu ekonomiky,
- hodnocení vývoje vývozních a dovozních cen a reálných směnných relací,
- mezinárodní komparace exportních cen,
- hodnocení vlivu faktorů techniky, technologie na strukturu vývozu¹¹.

¹⁰ ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 212 s. ISBN 80-86730-04-2, s. 63

¹¹ SLANÝ, A., et al. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3, s. 165

1.3.2 Nástroje vnější hospodářské politiky

Nástroji vnější hospodářské politiky rozumíme všechna opatření, jimiž stát zasahuje do oblasti vnějších hospodářských vztahů. Kromě základních makroekonomických nástrojů fiskální a monetární politiky existuje další instrumentarium odpovídající historickému vývoji vnějších ekonomických vztahů v otevřené ekonomice.

Obrázek 5 Nástroje vnější hospodářské politiky

Pramen: Vlastní zpracování

Autonomní nástroje jsou historicky starší, ale jejich význam se s rozvojem mezinárodní dělby práce snižuje ve prospěch nástrojů smluvních. Jedná se tedy o nástroje, které působí na straně vstupu a výstupu se záměrem ochránit vnitřní ekonomické prostředí od přímého působení vnějších faktorů. Jde převážně o nástroje spojené s protekcionismem.

Patří sem především:

- *tarifní nástroje* (cla),
- *netarifní kvantitativní nástroje* (dovozní a vývozní kvóty),
- *subvence*, jimiž rozumíme částečnou úhradu části nákladů či zisku státem, který tímto sleduje zájem realizovat vývoz určitého zboží nebo služby za ceny nižší než domácí,
- *vývozní dotace*, které jsou poskytovány vládou na podporu domácího vývozu, zejména u tradičních vývozních odvětví,
- *mimocelní bariéry*, ke kterým řadíme celou škálu nástrojů, které se snaží ochránit některé oblasti (např. spotřebitele pomocí hygienických nebo zdravotních předpisů, nebo domácí výrobce před konkurencí odlišností vnitřních předpisů¹²).

¹² ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 212 s. ISBN 80-86730-04-2, s. 66

Smluvní nástroje vznikají a vstupují v účinnost na základě ujednání mezi dvěma či více státy. Týkají se zpravidla různých aspektů chování subjektů ve světové ekonomice a různých forem a jejich vzájemných ekonomických vztahů. Smluvní nástroje představují téměř vždy určitý kompromis mezi zájmy smluvních stran, jehož bylo dosaženo na základě jednání. Nejčastěji se týkají obchodu se zbožím a službami, platebního styku, dopravy, upravují mezinárodní pohyb kapitálu, pracovních sil a poznatků.

Základem jsou dvoustranné dohody vzniklé jako ujednání dvou států a nabývající zejména těchto forem:

- *obchodní smlouvy*, které značí ujednání mezi dvěma partnerskými zeměmi uzavírané na úrovni hlav států a jsou vysoce formalizované. Oproti obchodním dohodám jsou dlouhodobější, rámcovější a obecnější.
- *obchodní dohody*, které specifikují obchodní smlouvy, určují rozsah obchodní výměny a zbožovou strukturu, uzavírají se zpravidla na jeden rok,
- *platební dohody*, vyznačují úmluvy o způsobu vzájemného vyrovnání pohledávek a závazků vyplývajících z hospodářských vztahů jednotlivých zemí.

1.3.3 Platební bilance

Platební bilance slouží k posouzení vnější ekonomické rovnováhy na makroekonomické úrovni. Je to statistický účetní záznam fungující na principu podvojného účetnictví. Slouží k zachycení a monitorování všech mezinárodních obchodních a finančních transakcí institucí a obyvatel dané země¹³.

Platební bilance země je významnou ekonomickou kategorií, která ve svém celku, výsledku a struktuře podává specifický obraz o:

- stavu ekonomiky a její vnější výkonnosti,
- charakteru jejího rozvoje a zaměření,
- úspěšnosti prováděné hospodářské politiky v zemi.

Základní struktura platební bilance vycházející z Příručky k sestavování platební bilance MMF (5. vydání, 1993) zahrnuje běžný, kapitálový a finanční účet, jehož součástí jsou

¹³ SLANÝ, A., et al. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3, s. 167

devizové rezervy. Pro analytické účely je změna devizových rezerv vykazována odděleně od finančního účtu. Při sestavování měsíční platební bilance jsou devizové rezervy zahrnuty do finančního účtu¹⁴.

1.3.3.1 Struktura platební bilance

Platební bilanci lze strukturovat horizontálně nebo vertikálně.

Vertikální struktura člení platební bilanci na položky kreditní a debetní. Kreditní položky představují příliv peněz (případně jiných ocenitelných statků) do ekonomiky, tzn. zvýšení nabídky devizy. Naopak debetní položky představují odliv peněz a tedy zvýšení poptávky po devizách.

Tabulka 1 Základní operace v platební bilanci

Položka	Kredit (+)	Debet (-)
Pohyb zboží	Export zboží	Import zboží
Pohyb služeb	Export služeb	Import služeb
Pohyb důchodů	Import důchodů	Export důchodů
Pohyb transferů	Import transferů	Export transferů
Pohyb kapitálu	import kapitálu	Export kapitálu
Devizové rezervy	Snížení devizových rezerv	Zvýšení devizových rezerv

Pramen: SLANÝ, A. a kol: Makroekonomická analýza a hospodářská politika

Horizontální struktura se skládá z následujících položek (úctů):

1. Běžný účet

- obchodní bilance – zaznamenává se zde pouze obchod se statky, které přešly přes hranice státu, tedy hmotné toky bez zřetele na to, zda ve vykazovaném období následovala příslušná platba, zjednodušeně jde o vývoz a dovoz zboží,
- bilance služeb – služby zahrnují dopravné, poplatky za poskytnutí práv, skladování, pojištění, nebo cestovní ruch, zjednodušeně jde o vývoz a dovoz služeb,
- bilance výnosů – příjmy a jiné kompenzace tuzemcům ze zaměstnání v zahraničí a cizozemcům ze zaměstnání v naší zemi, příjmy a výdaje související se zahraničními investicemi (zejm. úrok, dividenda a reinvestované zisky),

¹⁴ www.cnb.cz

- bilance běžných převodů – transakce, které nevedou ke vzniku závazků či pohledávek ve vztahu k zahraničí;
2. Kapitálový účet – zaznamenává koupě a prodeje aktiv, přímé investice, nákupy cenných papírů a půjčky soukromého sektoru a vlády v zahraničí. Je tvořen:
- bilancí ostatního dlouhodobého kapitálu,
 - bilancí krátkodobého kapitálu;
3. Finanční účet – přímé a portfoliové zahraniční investice, finanční deriváty a ostatní investice;
4. Účet chyb a opomenutí (statistická diskrepance) a kurzové rozdíly – tato část platební bilance slouží především k eliminaci nepřesností způsobených při sestavování platební bilance;
5. Změna devizových rezerv – zde se především účtují devizová aktiva centrální banky a ministerstva financí¹⁵.

Z účetního hlediska musí vždy být ve výsledku platební bilance nulová – čisté přebytky a schodky platební bilance mohou být zapříčiněny statistickou diskrepancí.

Z hlediska země by měla platit dlouhodobá vyrovnanost platební bilance, tedy jednotlivci i firmy musí zaplatit za to, co kupují v zahraničí.

1.3.3.2 Salda platební bilance

Pro analýzu vnější ekonomické rovnováhy se používají různá salda (rozdíl kreditních a debetních položek) platební bilance, která v sobě zahrnují určité účty.

Nejčastěji používaná salda jsou:

- saldo obchodní bilance,
- saldo výkonové bilance,
- saldo běžného účtu (saldo běžné bilance),
- saldo základní bilance,
- saldo maximální likvidity (úplné saldo platební bilance).

Pokud jsou příjmy větší než výdaje, jedná se o *aktivní saldo (běžného nebo kapitálového účtu) platební bilance*, jehož důsledkem je přebytek, v opačném případě se jedná o *saldo (běžného nebo kapitálového účtu) pasivní*, jehož důsledkem je *schodek*. Výkaz platební bilance sestavuje Česká národní banka dle pravidel Mezinárodního měnového fondu.

¹⁵ SLANÝ, A., et al. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3, s. 168

2. TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K VLIVU FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY NA EKONOMIKU

2.1 MERKANTILISMUS

Toto období je charakteristické rostoucím zájmem o vybrané ekonomické problémy. Je důležité, že argumenty autorů jsou již součástí diskuse. Můžeme se zamyslet nad tím, kdy fakticky datovat vznik merkantilistických názorů. První přístup, který vychází z širšího pojetí pojmu merkantilismus klade jeho vznik do přelomu čtrnáctého a patnáctého století, to znamená do období pozdního středověku. Merkantilismus v užším pojetí považuje za skutečný merkantilismus jen jeho vyšší fázi a starší fázi nazývá bullionismem. V české literatuře je tento pojem známý jako raný merkantilismus a je datován na počátek sedmnáctého století¹⁶.

Tato teorie se orientuje především na obchod, ve kterém vidí zdroj bohatství. Pojmem bohatství merkantilisté rozumějí v první řadě peníze, tj. drahé kovy jako je zlato a stříbro. Čím více majetku ve formě zlata a stříbra země shromáždí, tím je bohatší. Bohatství země se v oblasti hospodářské politiky zvyšuje či snižuje prostřednictvím zahraničního obchodu. Můžeme říci, že pro stát je vždy výhodnější vyvážet než dovážet.

2.1.1 Hlavní merkantilističtí autoři

Autorem, který kladl důraz na tradici a obnovení starých pořádků, byl **Gerald Malynes**. Stál za názorem, že regulační funkce státu podmiňuje blahobyt. Malynes si uvědomoval, že řada obchodních vztahů má úvěrovou podstatu. Pokud bude povolen export drahých kovů, zmenší se množství peněz v zemi. Relativní nedostatek poté bude zvyšovat úrokovou míru. Malynes připouštěl potřebu vnitrostátního i zahraničního obchodu, ale stejně jako Hales tvrdil, že obchod je motivován individuálními zájmy, a proto státní regulace musí zabezpečit zájmy celé společnosti. Jako příklad lze uvést mnohé praktiky a triky obchodníků, které obcházely

¹⁶ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 1. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 88 s. ISBN 80-7194-759-8, s. 25

státní pravidla. Říká, že směnné relace by měly být kontrolovány státními subjekty, například ministerstvem financí, které by zakázalo operace mimo regulované ceny.

Tyto pohledy byly v modernější analýze autorů postupně překonávány. Příkladem je například dílo Edwarda Misseldena, *Circle of Commerce* (Koloběh obchodu, 1623). Tato práce je významná tím, že se v ní poprvé objevuje termín bilance zahraničního obchodu. Autor zde upozorňuje na to, že obecné restriktce nepomohou, naopak je nutno sledovat obchodní bilanci. Má – li země přebytkovou obchodní bilanci, a tudíž export převyšuje import, pak se bohatství země zmnožuje.

Ve snaze o dosažení aktivní obchodní bilance by stát měl podporovat výrobu zboží na export. Naproti tomu by měl stát omezovat dovozy luxusního zboží či posilovat vlastní výrobní zdroje, které by umožňovaly zbavit se dovozní závislosti.

Podobná řešení podává také italský autor **Antonio Serra** ve svém díle *Trattato breve* (Krátký traktát, 1613). Serra si klade otázku, jakými prostředky si země, která nemá zlaté ani stříbrné těžební doly, může zajistit dostatek těchto drahých kovů. Taková země musí vytvořit přebytek vlastní produkce, kterou by bylo možné vyvážet a směnit za měnové kovy¹⁷.

Z obecných prostředků, které mohou zajistit přísun drahých kovů do země, upřednostňuje Serra tyto čtyři: kvantita průmyslové (manufakturní) výroby, kvalita populace, rozšíření obchodních operací a panovníkova regulace. Serra nadřazoval průmysl nad zemědělství, jelikož byl nezávislý na rozmarech počasí, umožňoval rozšiřování, zajišťoval dosahování stabilnějších výnosů, protože produkoval zboží nepodléhající rychlé zkáze, a hlavně konečný zisk z manufaktur byl vyšší než z ostatní produkce.

Za vrcholného merkantilistického myslitele bývá považován Thomas Mun, který žil v letech 1571 až 1641. Muna proslavila jeho druhá práce s názvem *England's Treasure by Foreign Trade* (Bohatství Anglie ze zahraničního obchodu, 1630), publikovaná posmrtně až v roce 1664. Je paradoxní, že po revoluci, občanské válce a restauraci monarchie řešila anglická společnost podobné problémy jako před ní. Tomuto kontextu odpovídala práce, kterou měl ve svých rukou Munův syn.

¹⁷ SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X, s. 18

Vedle anglického merkantilismu se objevuje i jeho chudší francouzské verze. Myšlenky **Antoine de Monchrétiena** časově předstihly Misseldena a Muna, neměly však tak rozvinutou podobu. Jako ostatní merkantilisté se domníval, že hlavní role v hospodářství přísluší státu. Stát má podporovat obchod a řemesla. Hlavním přínosem Monchrétiena je název jeho práce *Traité de l'économie politique* (Pojednání o politické ekonomii, 1615), který se poté používal téměř tři století.

Ve spojení s merkantilistickou praxí je často zmiňován ministr Ludvíka XIV., **Jean Baptiste Colbert** (1619 - 1683). Pro francouzský merkantilismus se proto často používá termín colbertismus. Colbert se snažil omezit systém vnitřních ekonomických překrad ve formě cla a mýta ve Francii. Snažil se tím oživit státní finance¹⁸.

Colbert si uvědomoval význam obchodu a uznával význam manufakturní výroby. Zakládal královské manufaktury orientované především na výrobu předmětů luxusní spotřeby. Prosazoval výstavbu obchodních cest, průplavů, mostů apod.

V německy mluvících zemích se merkantilismus stal součástí tzv. kamerálních věd. Kamerální vědy připravovaly státní úředníky pro jejich budoucí kariéru, shrnovaly obecné poznatky základů několika věd s výchovou k loajalitě vůči systému. Kameralistika byla terčem mnoha kritik, ale na druhé straně vychovala precizní německé administrátory.

2.2 KLASICKÁ ŠKOLA POLITICKÉ EKONOMIE

Dokud byla hospodářská politika politikou merkantilistickou, sledovala přednostně zájmy panovníka a velkých společností pro zahraniční obchod. S rozvojem moderních forem hospodaření se však stala brzdou ekonomické aktivity. Odporovala zájmům a potřebám moderního svobodného tržního hospodářství.

Odpor k merkantilistické politice a hledání odpovědí na problémy, které nově vznikly, podnítily zvýšený zájem o národohospodářské otázky. To posléze vedlo k vyčlenění ekonomie jako samostatné vědy.

¹⁸ SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X, s. 19

(V angličtině bylo její první označení political arithmetic – politická aritmetika. To brzy nahradil název political economy – politická ekonomie a dnes nejběžnější economics – ekonomie).

Klasická škola trvala v období od poloviny 17. století do druhé třetiny 19. století v Anglii a ve Francii. Zabývala se především makroekonomií, to znamená ekonomií celého hospodářství. Prosazovala hospodářský liberalismus a nezasahování ze strany státu.

2.2.1 Anglická větev klasické školy politické ekonomie

Dějiny moderní ekonomie se začaly psát v Anglii, ta patřila mezi první země, které provedly buržoazně demokratickou revoluci, a současně s tím byla první zemí, kde došlo k průmyslové revoluci. Nově vzniklý třetí stav a jeho mluvčí se postavili proti merkantilistické hospodářské politice a vytyčili heslo svobodného obchodu (free trade), tj. hospodářského liberalismu.

Na rozdíl od merkantilistů byli klasikové toho názoru, že růst množství peněz v zemi automaticky pouze nominální, nikoli reálný národní důchod.

Za hlavní představitele tohoto směru můžeme považovat **Adama Smitha** (1723 - 1790), jehož stěžejním dílem je „Pojednání o původu a podstatě bohatství národů“ z roku 1776. Smith se domníval, že jeho hlavní determinanty jsou pracovní síly země a produktivnost její práce.

S existencí a rozvojem dělby práce úzce souvisela otázka, kterou museli klasikové vyřešit. Kdo a jakým způsobem by měl určovat potřebné proporce ve výrobě, aby byl efekt plynoucí z existující dělby práce maximální, tj. aby se národní hospodářství dostalo do stavu optima. K řešení tohoto problému posloužila Smithova koncepce tzv. neviditelné ruky trhu. Šlo o obrazné spodobnění fungování svobodného tržního hospodářství. To musí optimálně sladit dva základní, vylučující se národohospodářské prvky. Prvním z nich je zásada, že lze mnohotvárné individuální potřeby uspokojovat nejvyšší možnou měrou pouze s pomocí dělby práce. Podle druhého je hospodářská činnost nejefektivnější pouze ve společenství svobodných, hospodářsky samostatných jedinců.

Svobodné tržní hospodářství nabízí bezkonfliktní a optimální řešení tohoto problému. Neexistují zde žádná nařízení, která by přikazovala jednotlivcům produkovat to či ono. Každý se může rozhodnout pro výrobu nebo činnost, která vyhovuje jeho zájmům. „Neviditelná ruka

trhu“ přivede každého k poznání, že je pro něj nejméně výhodnější uspokojovat právě potřeby druhých. Jen prostřednictvím toho může jednotlivec uspokojit i své vlastní potřeby. Trh tak vytváří i optimální prostředí pro rozvoj účelné dělby práce. Výsledkem je optimální alokace daných výrobních zdrojů, a tedy i největší vyprodukovatelný reálný národní důchod, jehož skladba plně odpovídá potřebám domácností.

S koncepcí „neviditelné ruky trhu“ úzce souvisí teorie cen. Tou se angličtí klasikové proslavili snad nejvíce. Na jejím rozpracování se vedle A. Smithe ještě významně podílel **D. Ricardo** (1772 - 1823). Jeho nejznámějším dílem je kniha „Zásady politické ekonomie a zdanění“ z roku 1817¹⁹.

2.2.2 Francouzská větev klasické školy politické ekonomie

Francouzská klasicismus proslavila především ekonomická tabulka vůdčího představitele tzv. fyziokratické školy **F. Quesnaye**. Dobou hlavního rozkvětu fyziokratismu byla padesátá a šedesátá léta, tedy období před vydáním Smithova „Pojednání o původu a podstatě bohatství národů“²⁰.

Sami příslušníci této školy si říkali ekonomové, když se ale tento výraz začal používat v obecném významu, vžil se pro školu název fyziokracie, jenž je odvozen z řeckých slov fyzis (příroda) a kratos (vláda).

Fyziokraté vycházeli na jedné straně z představy, že zatímco výstup ve zpracovatelském průmyslu se rovná vstupům, v primárním sektoru je převyšuje. Tuto zvláštnost připisovali tomu, že účinnost práce a kapitálu v zemědělství násobí produktivní služby půdy (resp. přírody jako takové). Na druhé straně ale do zemědělství nepočítali domácnosti vlastníků pozemků, které tyto služby poskytují. Výsledkem bylo, že dělili národní hospodářství na sektor zemědělství, zpracovatelský průmysl a domácnosti vlastníků pozemků.

Fyziokratické vidění národního hospodářství vedlo představitele této školy k požadavku hospodářského liberalismu. Ten hlásali pod heslem laissez faire, laissez passer (nechte být, nechte plynout).

¹⁹ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 1. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 88 s. ISBN 80-7194-759-8, s. 56

²⁰ SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X, s. 35

2.2.3 Krize klasické školy politické ekonomie (milovská ekonomie)

Již bylo uvedeno, že klasická politická ekonomie vznikla a rozvíjela se v souvislosti se vznikem a rozvojem moderního tržního hospodářství. Tím byl zčásti determinován i její pohled na ně a vyplynulo z toho i její historické omezení. Vzhledem k tomu přestávaly některé její teorie korespondovat s realitou a řadu problémů nebylo možné s jejím teoretickým aparátem analyzovat.

Nejznámějším představitelem tohoto období byl Angličan **J. S. Mill**. Podle něj bývá tato etapa ve vývoji klasické politické ekonomie označována jako milovská.

Dalším představitelem milovské etapy byl Francouz **Jean B. Say** (1767 - 1832), s jehož jménem je spojena doktrína tzv. Sayovy zákony trhů.

Doménou klasicismu byly a zůstaly země Anglie a Francie. V Německu a v Americe byl přijat převážně nepřátelsky. Nicméně i na vlastním teritoriu začal jeho význam a vliv ve druhé polovině devatenáctého století klesat.

2.3 RAKOUSKÁ SUBJEKTIVNĚ PSYCHOLOGICKÁ ŠKOLA

2.3.1 Původní Rakouská škola

Rakouská škola se začíná vyvíjet v poslední třetině devatenáctého století. Je zaměřena především na mikroekonomii, psychologii jednotlivce v hospodářství (péče o vlastní blahobyt jako základní hnací motor), marginální teorie (teorie mezního užítku, mezní produktivity a s aplikací tzv. marginální analýzy)²¹.

Tento proces bývá označován jako marginální revoluce. Na jejím uskutečnění se podílela rakouská (vídeňská) subjektivně psychologická škola, cambridgeská škola v Anglii, lausanneská škola ve Švýcarsku a někteří další ekonomové. S výjimkou rakouské školy byly v dalším vývoji tyto školy označeny jako neoklasické a jejich teorie byla označena jako neoklasická ekonomie.

²¹ SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X, s. 43

Za nejvýznamnějšího předchůdce rakouské subjektivně psychologické školy a teorie mezního užitku můžeme pokládat německého ekonoma **Heinricha Hermanna Gossena** (1810 - 1858). Hlavním představitelem subjektivně psychologické školy je **Carl Merger** (1840 - 1921). Dalšími významnými představiteli byli **Friedrich von Wiesner** (1851 - 1926) a **Eugen von Bohm-Bawerk** (1851 - 1919).

2.3.2 Neorakouská škola

Na tradice rakouské subjektivně psychologické školy navazuje celá řada významných ekonomů. Můžeme jmenovat Friedricha Augusta von Hayeka, Ludviga von Mises, Izrael Kirzner, Murray Rothbard a částečně i rodáka z Moravy Josepha Schumpetera.

Mezi nejvýznamnější práce **Friedricha Augusta von Hayeka** (1899 - 1992) patří Ceny a výroba, Teorie peněz a obchodního cyklu, Cesta do otroctví, Kontrarevoluce vědy, Ústava svobody, Filozofické, politické a ekonomické studie, Právo, zákonodárství a svoboda, Nové filozofické, politické a ekonomické studie nebo Osudová pýcha.

2.4 NEOKLASICKÁ EKONOMIE

2.4.1 Cambridgeská škola

Cambridgeská škola zdůrazňovala ve svém učení návaznost na klasickou ekonomii, ale ve skutečnosti byla součástí nového ekonomického paradigmatu. Hlavními tématy této školy je ekonomická rovnováha a ekonomický blahobyt. Výchozí metodou zkoumání tržní rovnováhy byla pro tuto školu metoda dílčí rovnováhy trhu, pomocí níž byla zkoumána nabídka, poptávka a rovnováha jednoho konkrétního trhu za předpokladu „ceteris paribus“²².

Zakladatelem a zároveň dominantní osobností cambridgeské školy byl **Alfred Marshall** (1842 - 1924). Klíčové Marshallovo dílo „Zásady ekonomie“ (1890) přijala anglická odborná veřejnost s uznáním a patří k významným ekonomickým pojednáním. Dále Marshall rozvinul metodu dílčí rovnováhy.

Dalším autorem byl Marshallův student **Artur Pigou** (1877 - 1959). Ve své tvorbě navázal na ekonomické učení svého učitele a snažil se ho dále rozvíjet. Významným přínosem byla jeho

²² VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 2. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 111 s. ISBN 80-7194-760-1, s. 17

teorie blahobytu, která dala prostor normativní části cambridgeské ekonomie. V tomto díle kladl důraz na odlišení soukromých nákladů a společenských nákladů a odlišení soukromého užitku a společenského užitku. Pigou přispěl i k rozpracování cambridgeské verze kvantitativní teorii peněz.

K významným ženám tohoto směru patřila **Joan Violet Robinsonová** (1903 - 1983), která napsala svou teorii nedokonalé konkurence v duchu Marshallovy a Pigouovi. Ve třicátých letech dvacátého století se zaměřila na keynesiánství a stala se představitelkou italsko-cambridgeské školy postkeynesiánství. Její kniha nese název „Ekonomie nedokonalé konkurence“ (1903), kde vymezila podmínky dokonale konkurenčního trhu.

2.4.2 Lausannská škola

Lausannská škola spolu s cambridgeskou školou představovala počátek neoklasické tradice v ekonomickém myšlení. Svůj název získala podle švýcarské univerzity v Laussane. Hlavními tématy této školy byly ekonomická rovnováha a teorie blahobytu, kde se oproti cambridgeské škole snažily analyzovat rovnováhu na navzájem propojených trzích s uplatněním metody všeobecné rovnováhy. Nedostatkem lausannské školy byl její široký statický rámec a absence institucí – ekonomové lausannské školy analyzovali tržní chování lidí při daném rozdělení výrobních faktorů. Předpokládali sice existenci soukromého vlastnictví, ale charakter vlastnictví nehrál v jejich ekonomické analýze žádnou roli.

Marie Esprit Léon Walras (1834 - 1910), byl významný ekonom, který přispěl k vývoji čisté ekonomie, i když jeho začátky byly spíše neúspěšné. Výsledkem jeho práce bylo dílo „Základy čisté politické ekonomie“ (první vydání 1874, definitivní vydání 1926). V tomto díle představil svou teorii rovnováhy. Také vydal dva sborníky esejů: „Studia v sociální ekonomii“ a „Studia v aplikované politické ekonomii“. Dalším světově proslulým ekonomem je Ital **Vilfredo Pareto** (1848 - 1923). Mezi jeho tvorbu patří dílo „Socialistické systémy“ (1902), kde varuje před parlamentní diktaturou centralizované státní moci a před socialismem. Pareto se stal zakladatelem Lausannské školy. Mezi jeho další knihy patří Kurz politické ekonomie a zejména pak Rukověti politické ekonomie.

Východisko Paterovy teorie blahobytu bylo následující: nelze-li subjektivní užitečnost měřit a srovnávat, jak potom určit alternativy užitečnosti pro společnost jako celek? Pareto poskytl řešení dnes známé jako Paterovo optimum. To je založeno na představě, že výroba a směna

rozdělí určitým způsobem statky mezi jednotlivce, takže všichni se nachází na nějakých svých indiferentních křivkách²³.

John Richard Hicks (1904 - 1989) dále rozvíjel učení lausannské školy v anglicky mluvících zemích. Jeho nejvýznamnější dílo „Hodnota a kapitál“ napsal v roce 1939. V roce 1972 dostal Nobelovu cenu za ekonomii za příspěvky do teorie všeobecné rovnováhy a teorie blahobytu.

2.5 MONETARISMUS

2.5.1 Obecná charakteristika monetarismu

Monetarismus je formou soudobé neoklasické makroekonomie a je historicky nejstarší složkou tzv. nové konzervativní ekonomie. Jeho počátky spadají do padesátých let devatenáctého století. Za zakladatele je považován **Milton Friedman**, nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1976. Největší uznání se monetarismu dostalo v první polovině osmdesátých let. Jeho vliv ve druhé polovině sedmdesátých let sílil i v ostatních vyspělých tržních ekonomikách.

Označení monetarismus je používáno pro teoretické koncepce soudobé makroekonomie, které soustřeďují svou pozornost na peněžní agregáty a kladou důraz na aktivní úlohu peněz a monetární politiky v soudobé tržní ekonomice.

Monetarismus je historicky nejstarší směr protikeynesiánské revoluce. Jeho vznik je spojen s prací několika ekonomů (M. Friedman, H. G. Johnson, A. J. Schwarzová aj.), A. H. Meltzera a J. Jordana. Tyto koncepce spojuje důraz na úlohu peněz a monetární politiky (peněžní a úvěrové politiky), kritika keynesovských forem státního intervencionismu, a hlavně pak rozpočtové politiky zaměřené na regulaci agregátní poptávky ve spojení s keynesovskou politikou plné zaměstnanosti. Jeho východiskem je myšlenka o přirozené vnitřní stabilitě tržní ekonomiky, která podle něj disponuje dostatečnými samoregulačními mechanismy. Název „monetarismus“ je odvozen z latinského „moneta“ = mince.

²³ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 2. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 111 s. ISBN 80-7194-760-1, s. 38

2.5.2 Keynesiánský přístup k monetární politice

Keynesiánci nesdílejí názor monetaristů a přímé souvislosti mezi nabídkou peněz a GDP. Dle jejich názoru kanály, jimiž nabídka peněz ovlivňuje GDP, jsou jiné, než monetaristé předpokládají. Jsou méně přímé a méně spolehlivé, především proto, že obrat peněz není příliš stabilní a dobře předvídatelný, ani krátkodobě ani dlouhodobě.

Měnová politika má mít charakter operativních a proměnlivých zásahů, které budou vyladovat úrokové sazby na finančních trzích²⁴. Z tohoto složitého a zprostředkovaného vlivu, rigidity cen a permanentní nevyužitelnosti výrobních zdrojů vyvozujeme pomalost a nevýraznost měnové politiky na ekonomiku.

2.5.3 Friedmanovský monetarismus

Za počátek tzv. monetaristické kontrarevoluce je považováno vydání „Studie z kvantitativní teorie peněz“ (1956), kterou napsal Friedman a přispěla řada pozdějších monetaristů. Na rozdíl od keynesiánců, kteří spatřovali silnou korelaci mezi změnami nominálního důchodu a změnami investic, monetaristé dokazovali silnou korelaci mezi změnami peněžní zásoby a změnami nominálního důchodu²⁵.

Popularita friedmanovského monetarismu během sedmdesátých let a na počátku osmdesátých let dvacátého století významně vzrostla a jeho doporučení měla vliv na utváření hospodářské politiky vyspělých tržních ekonomik (zejména v USA a Velké Británii). Vývoj makroekonomických agregátů v USA a množství peněz v oběhu se v sedmdesátých letech dostal do rozporu s monetaristickými závěry. Po roce 1975 rychlost obratu peněžní jednotky výrazně vzrostla, v průběhu recese 1982 poklesla a souladný vývoj nepokračoval ani po roce 1982.

Na rozdíl od amerických monetaristů se evropští, hlavně pak britští monetaristé více soustředili na problematiku otevřené ekonomiky a měnových kurzů. Klady důraz na plovoucí kurzy více než jejich američtí kolegové. Tento znak monetarismu zesílil zejména v druhé polovině osmdesátých a devadesátých let dvacátého století.

²⁴ SOJKA, Milan. *Milton Friedman: svět liberální ekonomie*. 1. vyd. Praha: Epoque, 1996. 80 s. ISBN 80-902129-2-1

²⁵ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 3. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 107 s. ISBN 80-7194-761-X, s. 52

Friedman položil základy své teorie už v padesátých letech a rozvinul ji hlavně v letech šedesátých a na počátku sedmdesátých let. Sám se ale odvolává na starší tradici chicagské školy ze třicátých a čtyřicátých let, která byla spojena se jmény H. Simonse, F. H. Knighta a Vinera. Jejich teorie se vyznačovaly tradičním liberalismem a kvantitativní teorií peněz. Milton Friedman se stal známým i svými názory na metodologické problémy ekonomie. Jeho metodologickým východiskem bylo pozitivistické pojetí předmětu a metody ekonomické teorie. Podle Friedmana je cílem teorie poskytnout souhrn obecných tezí, které je možné použít k formulaci správných předpovědí.

2.5.4 Škola racionálních očekávání

Škola racionálních očekávání se začala v rámci protikeynesiánské revoluce prosazovat od sedmdesátých let dvacátého století. Byla ovlivněna chicagskou školou a svůj název dostala podle stejnojmenné hypotézy, na jejímž základě založila svůj výklad ekonomických jevů. Často se pro učení této školy užívá označení Nová klasická ekonomie nebo Monetarismus II. Škola racionálních očekávání nenavazuje na friedmanovský monetarismus v duchu metodologickém, ani nepokračuje v rozpracování friedmanovské „nové“ kvantitativní teorii peněz.

Hypotéza racionálních očekávání byla prvně vyslovena Američanem J. F. Mythem, který ji formuloval v roce 1961 ve stati „Racionální očekávání a teorie cenových pohybů“. Říkal, že ekonomické subjekty vytvářejí očekávání tak, se berou v úvahu všechny relevantní informace o současnosti a budoucnosti, kterými disponují. V tomto smyslu jsou jejich rozhodnutí „racionální“. Podle hypotézy racionálního očekávání si lidé vytvoří názory na budoucnost tak, že berou v úvahu všechny dostupné informace, které jsou pro formování jejich očekávání relevantní²⁶.

Za hlavní představitele školy racionálních očekávání jsou dnes považováni Američané **Robert E. Lucas** z Chicagské univerzity a **Thomas G. Sargent** z Minnesotské univerzity. V Británii se stal významnou postavou profesor P. Minford z Liverpoolské univerzity. Další představitel je Američan **Robert Barro**.

²⁶ SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X, s. 194

Za nejvýznamnější soubory prací této školy můžeme považovat sborník Lucase „Studie teorie průmyslového cyklu“ vydanou roku 1981 a děle práci R.E. Lucase a T.G. Sagerta „Racionální očekávání a ekonometrická praxe“.

Důležitým poznatkem školy racionálních očekávání byla i Bártova hypotéza, podle níž rozpočtový deficit vede k poklesu sklonu ke spotřebě. Lidé totiž racionálně očekávají, že vláda bude muset v budoucnu splácet rostoucí státní dluh zvýšením daní a v očekávání budoucího vyššího daňového zatížení dnes snižují spotřebu.

Tyto koncepty školy racionálního očekávání ovlivnily vlády, které se rozešli s keynesiánstvím. Někteří kritikové označují tento koncept pro jeho vysokou míru abstrakce a pro nutnost používání složitého matematického aparátu jen za „logická vysvětlení“, která nemají žádnou vazbu na skutečnost. Přesto škola racionálních očekávání zásadním způsobem ovlivnila pohled ekonomů na modelování makroekonomických procesů i na tvorbu hospodářské politiky státu.

2.5.5 Škola strany nabídky

Spor mezi nabídkově a poptávkově orientovanými ekonomickými teoriemi se prolíná s celou škálou historií ekonomického myšlení, ale teprve v sedmdesátých letech dvacátého století se mu dostalo vyjádření v podobě pojmu „ekonomie strany nabídky“. Ekonomové strany nabídky se snaží redukovat hospodářskou politiku na jediný, v podstatě liberální či neoliberální cíl.

Ekonomie strany nabídky se tedy stala dalším aktérem protikeynesiánské revoluce. Tato ekonomie byla také nazývána jako lafferovská ekonomie strany nabídky nebo populistická ekonomie strany nabídky. Největšího ohlasu se tomuto směru dostalo v USA, kde byl prosazován prezidentem R. Reaganem, ve Velké Británii ho propagovala ministerská předsedkyně M. Thatcherová²⁷.

²⁷ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 3. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 107 s. ISBN 80-7194-761-X, s. 61

Hlavní představiteli ekonomie strany nabídky se stali méně známí ekonomové, sociologové, publicisti, ideologové a konzervativní politici A. B. Laffer, G. Gilder, P. C. Roberts, M. Feldstein, J. Wanninski, I. Kristol, S. Barlett, N. Ture, J. Kemp, M. Boskin, J. Rutledge, M. Weidenbaum aj.

Klíčovou osobností této školy zůstává **A. B. Laffer**, neboť je autorem většiny myšlenek tohoto myšlenkového proudu.

2.6 CHICAGSKÁ ŠKOLA

Chicagská škola se postupně vyvíjela na Chicagské univerzitě od roku 1930 do současnosti z řad profesorů a jejich žáků. Za zakladatele chicagské školy jsou považováni ekonomové **Frank H. Knight** a **Jakob Viner**. Oba měli odpor k teoretickým zdokonalením 30. let (monopolistické konkurenci a k dílu J. M. Keynesa) a odmítali intervencionistický program vlády prezidenta F. D. Roosevelta „New Deal“ i keynesiánskou politiku plné zaměstnanosti. Viner se z větší části zabýval aplikovanou teorií mezinárodního obchodu a monetární teorií, Knightův zájem se soustředil na pojmový základ neoklasické cenové teorie a jeho cílem bylo vysvětlit a zdokonalit její logickou strukturu.

Hlavní charakteristika chicagské školy je obroda neoklasické tradice v ekonomickém myšlení a kritika keynesovství. Po druhé světové válce se chicagská škola stala stěžejní alternativou neokeynesiánství v oblasti ekonomické teorie i v oblasti hospodářsko – politické praxe. V současnosti je dílo chicagské školy obecně uznáváno jako součást standardního ekonomického myšlení.

Představitel této školy **Frank Knight** (1895 - 1972) je většinou považován jen za předchůdce chicagské školy (za zakladatele ho označil jako první jeho student Milton Friedman). Knight významně ovlivnil hlavní představitele školy, samotný název „chicagská škola“ se však začal používat až ve spojení s jeho žáky – Friedmanem, Stiglerem a dalšími²⁸. Jeho neslavnější dílo je „Riziko, nejistota a zisk“, kde představil svoji originální teorii podnikatelského zisku. Mezi jeho další práce patří „Ekonomická organizace“(1933) a „Etika konkurence a další eseje“(1935).

²⁸ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 3. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 107 s. ISBN 80-7194-761-X, s. 72

3. ZKOUMÁNÍ ZÁVISLOSTI FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY A VÝVOJE EKONOMIKY V ČR

V této kapitole se budeme podrobně věnovat dvěma bodům. Vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky v České republice a vlivu monetární ekonomiky v ČR. Hlavním parametrem pro zkoumání fiskální politiky budou výdaje státního rozpočtu. V druhé části kapitoly budeme sledovat míru inflace, růst HDP a výši úrokové sazby jako hlavní nástroje pro zkoumání monetární politiky.

3.1 FISKÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICCE

V práci rozdělíme kapitolu fiskální politika na dvě hlavní části. V první části budeme sledovat vývoj výdajů státního rozpočtu a v druhé části této kapitoly budeme sledovat jejich vliv na hrubém domácím produktu. Vzájemný vztah mezi výdaji státního rozpočtu a tempem růstu hrubého domácího produktu budeme analyzovat pomocí korelačního koeficientu.

3.1.1 Výdaje státního rozpočtu v České republice

V práci budeme věnovat pozornost časové řadě posledních dvanácti let, tedy období od roku 1995 až do roku 2007. V Tabulce 2 můžeme pozorovat výdaje státního rozpočtu v chronologickém období, které jsme si zvolili. Z tabulky je patrné, že výdaje státního rozpočtu se s každým rokem zvyšují, a to přibližně ve velikosti 55 miliard ročně. Nejmenší nárůst byl zaznamenán v roce 1999, kdy se velikost výdajů státního rozpočtu zvýšila o 30 miliard na hodnotu 596 miliard korun. Oproti tomu nejvyšší nárůst výdajů státního rozpočtu byl v roce 2006 o celých 98 miliard korun. V tomto roce byla výše výdajů státního rozpočtu 1020,6 miliard korun.

Tabulka 2 Výdaje státního rozpočtu v ČR v letech 1995- 2007

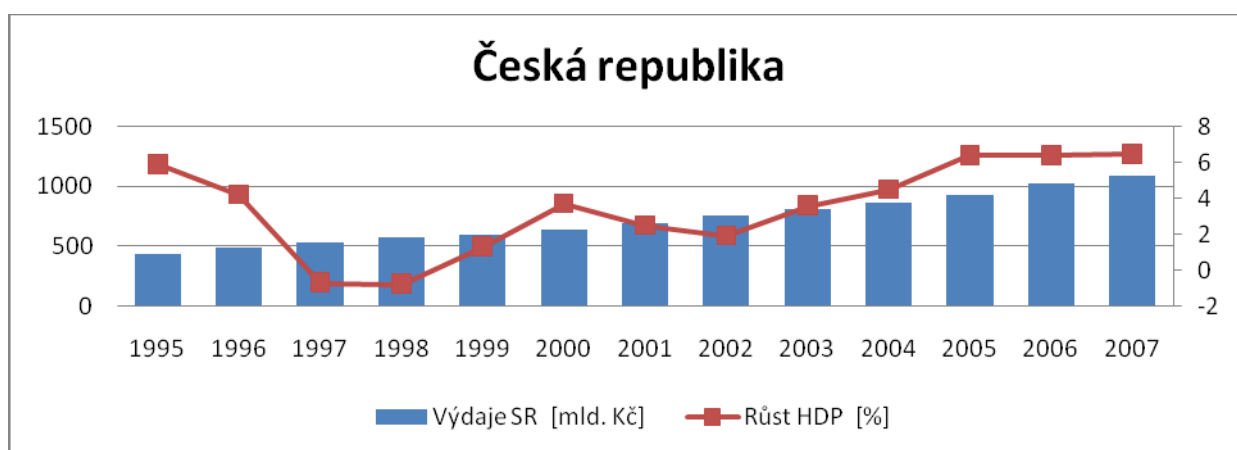
Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výdaje SR [mld. Kč]	432,7	484,4	524,7	566,7	596,9	632,3	693,9	750,7	808,7	862,9	922,8	1020,6	1092,3

Pramen: ČSÚ

Hlavním problémem českého státního rozpočtu je dynamika nárůstu výdajů. Ta hrozí prohlubováním budoucích rozpočtových deficitů. Výdaje státního rozpočtu jsou ovlivněny hospodářskou politikou vlády, která sestavovala státní rozpočet. Výdaje státního rozpočtu je třeba vidět v kontextu s příjmy. Vždy bychom našli důvody, proč by měl stát financovat dané věci, ale zároveň s tím musí být jasné, kde na to stát získá finanční prostředky. Možné způsoby jsou například formou fiskální expanze, tedy zvýšení daní, zvýšení odvodů sociálního pojištění nebo na druhou stranu zadlužení se. Můžeme říci, že zde platí zásada, že rozvinutá ekonomika má více finančních prostředků na přerozdělování než ekonomika zaostalá. Primární snaha každé vlády by tedy měla být zvýšení výkonnosti politiky, například růstem hrubého domácího produktu. Ve státním rozpočtu České republiky plyne největší objem prostředků v rámci běžných výdajů do oblasti sociálních dávek.

3.1.2 Závislost ukazatelů fiskální politiky v České republice

V této podkapitole se budeme soustředit na zjištění vzájemné závislosti mezi sledovanými ukazateli. Jako reprezentativní ukazatele pro sledování závislosti jsme zvolili výši výdajů státního rozpočtu, jakožto ukazatel ovlivněný fiskální politikou a druhým porovnávaným údajem je tempo růstu hrubého domácího produktu, jakožto ukazatel vývoje ekonomiky. Důvod, pro který jsme si vybrali kombinaci těchto dvou ukazatelů je zjištění vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky.

Obrázek 6 Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v ČR v letech 1995 – 2007
Pramen: ČSÚ

Na Obrázku 6 je znázorněný průběh výdajů státního rozpočtu České republiky spolu s růstem hrubého domácího produktu. Vývoj výdajů má rostoucí tendenci, oproti tomu růst hrubého domácího produktu měl v prvních letech klesající tendenci. Od roku 1998 se tempo růstu hrubého domácího produktu zvyšuje, spolu s tím se zvyšují i výdaje státního rozpočtu. Od roku 2002 mají oba ukazatele rostoucí tendenci.

V Tabulce 3 sledujeme závislost mezi výše zmíněnými parametry. Závislost budeme sledovat pomocí korelačního koeficientu.

Korelační koeficient může nabývat hodnot od (-1,1), kde -1, 1 znamenají absolutní závislost mezi danými parametry. Tento případ u nás ovšem nenastane, protože jsme se zaměřili na sledování jen nejdůležitějších ukazatelů. Je zde celá řada faktorů, které nebereme v úvahu, a z toho důvodu nám nemůže vyjít absolutní závislost. Dále hodnoty, které se pohybují od -0,2 do 0,2, bereme jako zanedbatelné, a považujeme tuto závislost za nulovou. Záporné hodnoty korelačního koeficientu vyjadřují nepřímou závislost a kladné hodnoty korelačního koeficientu ztotožňují přímou závislost.

Tabulka 3 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v ČR v letech 1995-2007

Časová řada	1995-2007
Výdaje státního rozpočtu: HDP	0,56

Pramen: Vlastní výpočty

Z Tabulky 3 vidíme, že hodnota korelačního koeficientu nám vyšla 0,56. Z toho vyplývá, že v České republice existuje vztah mezi těmito ukazateli a tato závislost je přímá. Můžeme tedy říci, že výdaje státního rozpočtu přímo ovlivňují hrubý domácí produkt.

3.2 MONETÁRNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE

V následujících třech subkapitolách shrneme vývoj sledovaných parametrů monetární politiky, jimiž jsou v našem případě úroková sazba, růst HDP a inflace. Na základě porovnání těchto údajů vyvodíme závěr, zda – li má monetární politika vliv na vývoj ekonomiky.

3.2.1 Vývoj úrokové sazby v České republice

V práci se budeme zabývat obdobím posledních dvanácti let, tedy obdobím mezi lety 1995 - 2007. Rozhodli jsme se sledovat 1 roční krátkodobou sazbu PRIBOR, protože patří k nejsledovanějším a nejvýznamnějším sazbám České národní banky.

Z Tabulky 4 vyplývá, že v prvních čtyřech letech sledovaného období se úroková sazba držela nad hranicí deseti procent. Ovšem od roku 1999 nastal zlom a úroková sazba začala rapidně klesat až na hodnotu 2,32 %, které dosáhla v roce 2003 a následně až na hodnotu 2,13 % v roce 2005. Vývoj úrokových sazeb v tomto období byl ovlivněn zejména pokračující recesí v zemích Evropské unie, kdy Centrální banka postupně snižovala úrokové sazby, nízkou inflací v České republice a zhoršováním zahraničního obchodu. ČNB přistoupila v tomto období celkem pětkrát ke snížení svých úrokových sazeb (diskontní sazba klesla z 3,75 % na 1,75 %, čtrnáctidenní repo sazba klesla z 4,75 % na 2,75 % a lombardní sazba klesla z 5,75 % na 3,75 %), čímž postupně docházelo ke konvergenci úrokových sazeb v České republice k úrokovým sazbám v Evropské unii. Sazby mezibankovního trhu PRIBOR se tomuto vývoji postupně přizpůsobovaly. Pokles úrokových sazeb na mezibankovním trhu měl příznivý dopad na snížení úrokových nákladů podnikatelů i fyzických osob v důsledku nižších úrokových sazeb u poskytovaných úvěrů. Za rok 2005 měl 1 roční PRIBOR průměrnou hodnotu 2,13 %. V roce 2006 došlo k nepatrnému růstu úrokové sazby o 0,52 %, ovšem růst úrokové sazby v roce 2007 se více než zdvojnásobil na hodnotu 6,42 %. V Tabulce 4 jsou uvedeny hodnoty krátkodobé úrokové sazby 1 roční PRIBOR.

Tabulka 4 Vývoj úrokové sazby v ČR v letech 1995 – 2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1 roční PRIBOR [%]	10,99	11,84	14,63	14,14	6,96	5,76	5,3	3,62	2,32	2,71	2,13	2,65	6,42

Pramen: ČNB

3.2.2 Vývoj růstu HDP v České republice

V této podkapitole se budeme soustředit na vývoj hrubého domácího produktu ve sledovaném období, který nám ukazuje následující tabulka.

V letech 1995 a 1996 se HDP pohyboval na 5,9 a 4,2 % (viz. Tabulka 5). V roce 1997 a 1998 byl zaznamenán pokles HDP do záporných hodnot, v roce 1998 byl zaznamenán největší propad. Česká národní banka úspěšně čelila zvýšeným inflačním tlakům a za svůj restriktivní postoj byla kritizována ze strany politických představitelů i ekonomických subjektů. V roce 1999 nastal zvrát a HDP rostl po dva roky. V roce 2002 byl HDP nejnižší za poslední pět let, kdy na něj měly vliv i faktory jako srpnové povodně, které sice neměly zásadní dopad na výkony v základních produkčních odvětvích, avšak výrazně negativně ovlivnily příjmy z turistického ruchu. Na růst HDP měl vliv i výrazný pohyb v cenách dovážených surovinových komodit (hlavně ropy). Stagnace a z ní vyplývající slabá poptávka v zemích našich hlavních obchodních partnerů komplikující odbyt exportně orientovaným výrobcům.

Právě od roku 2002 HDP stále roste a tím pasoval Česko do role „ekonomických tygrů“ střední Evropy - růst má "na svědomí" především rekordní růst zahraničního obchodu a pokračující příliv zahraničních investic. Za výsledkem stojí především export, jehož většinu tvoří cyklické odvětví automobilového průmyslu. ČR se podle některých stává "mototechnou" Evropy. Co zůstává za očekáváním je slabý růst domácí poptávky, je však také pravdou, že nižší růst spotřeby domácností nemá za následek tlak na růst cen a tím na zvyšování inflace a úrokových sazeb. V roce 2005 se hodnota tempa růstu HDP nezměnila a v roce 2007 došlo k růstu HDP o 0,1 % na hodnotu 6,5 %. V Tabulce 5 si můžeme porovnat hodnoty růstu HDP v posledních dvanácti letech.

Tabulka 5 Vývoj růstu HDP v ČR v letech 1995 – 2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Růst HDP [%]	5,9	4,2	-0,7	-0,8	1,3	3,7	2,5	1,9	3,6	4,5	6,4	6,4	6,5

Pramen: OECD

3.2.3 Vývoj míry inflace v České republice

Ve třetí subkapitole se zaměříme na třetí sledovaný ekonomický parametr – inflaci. V letech 1995 - 1998 byla v České republice vysoká a nestabilní inflace, která měla negativní důsledky pro dynamiku hospodářského růstu. Udržení inflace na dvouciferné úrovni po liberalizaci cen a její sražení na hranici okolo 10 %, kde se v letech 1995 - 1998 pohybovala, bylo pozoruhodným výsledkem mezi středoevropskými zeměmi. Tento výsledek, který občanům uchoval podstatnou část kupní síly jejich úspor, měl však za důsledek, že na rozdíl od Polska a Maďarska, kde hyperinflace prakticky smazala všechny dluhy podnikové sféry (a zároveň vymazala úspory domácností), české podniky a banky vstoupily do transformace a privatizace s podstatnou zátěží minulých dluhů. Od roku 1999 měla inflace opět rostoucí tendenci, v roce 2003 se propadla na hodnotu 0,1 % a v roce 2005 dosáhla hodnoty 1,9 %. V rámci integrace České republiky do evropských hospodářských struktur je nízká inflace důležitá mimo jiné proto, že jde o jednu z podmínek pro přistoupení k eurozóně a zavedení jednotné měny – eura. V roce 2006 byla hodnota inflace rostoucí na míru 2,5 % a v roce 2007 se hodnota zvýšila o 0,3 % na úroveň 2,8 %. V následující tabulce jsou znázorněny hodnoty za posledních dvanácti let.

Tabulka 6 Vývoj míry inflace v ČR v letech 1995 – 2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra inflace [%]	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8

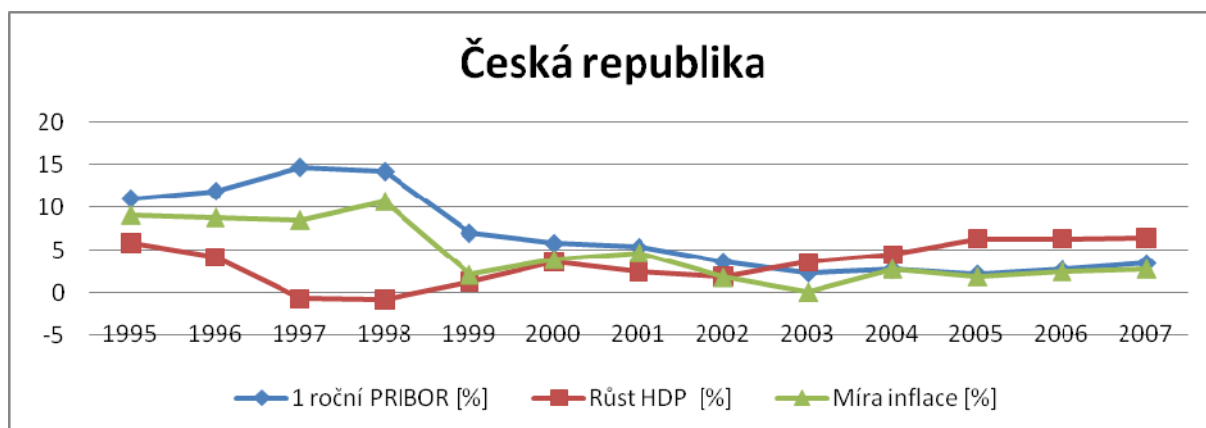
Pramen: ČSÚ

3.2.4 Závislosti ukazatelů monetární politiky v České republice

V této kapitole se budeme zabývat vzájemnými vztahy mezi ekonomickými ukazateli, které jsme již výše zmínili. Pro vzájemné porovnání a zjištění závislosti jsme si vybrali nejdůležitější ukazatele ekonomiky. Závislost budeme pozorovat ve třech variantách, navzájem mezi úrokovou sazbou, růstem hrubého domácího produktu a inflací. Závislost mezi těmito makroekonomickými parametry jsme se rozhodli pozorovat pomocí korelačního koeficientu.

V monetární politice také uvažujeme na časové zpoždění tak, jak se v reálné ekonomice projevuje. Česká národní banka odhaduje zpoždění monetární politiky na pět až šest čtvrtletí, proto zkusíme časový posun jeden a dva roky a ověříme, zda – li platí teoretické předpoklady.

V následujícím obrázku jsou zobrazeny hodnoty úrokové sazby, růstu HDP a inflace za období posledních dvanácti let.

Obrázek 7 Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v ČR v letech 1995 – 2007

Pramen: OECD, ČSÚ, ČNB

Z Obrázku 7 vidíme, že úroková sazba je v závislosti s inflací a růst HDP se pohybuje v protikladných hodnotách oproti těmto dvěma veličinám. V následující tabulce jsou uvedeny korelace všech tří hodnot. Vliv hodnot inflace a růst HDP na úrokovou sazbu v časovém zpoždění jeden nebo dva roky, ukazují hodnoty v následujících sloupcích tabulky.

Tabulka 7 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v ČR v letech 1995-2007

	1995-2007	1997-2007	1997-2007 (+ 1 rok)	1997-2007 (+ 2 roky)
Úroková sazba: HDP	-0,60	-0,85	-0,80	-0,74
Úroková sazba: inflace	0,93	0,92	0,70	0,48
HDP: inflace	-0,39			

Pramen: Vlastní výpočty

V prvním sloupci Tabulky 7 uvádíme korelační koeficienty, které jsme spočítali z hodnot za období dvanácti let. Z teoretických znalostí víme, že největší závislost je blíží se číslům -1, 1. Číslo 0,93 můžeme považovat za vysokou závislost, která se projevuje v České republice mezi úrokovou sazbou a inflací. Nepřímá závislost je i mezi úrokovou sazbou a růstem HDP, která má velikost -0,6. Mezi růstem HDP a inflací se projevuje menší závislost, než mezi ostatními parametry.

V letech 1997 - 2007 porovnááme, jaký vliv má úroková sazba na HDP a inflaci. Nejdříve jsme vypočítali korelační koeficienty za toto období pro porovnání s obdobím, kde jsme v časovém zpoždění uvažovali růst HDP a inflaci. Závislost mezi úrokovou sazbou a růstem HDP je ve sledovaném období nejvyšší za normálních okolností. V případě posunu HDP o jeden rok je závislost menší a v případě posunu dvou let HDP je závislost stále značná, ale stále menší než – li v základním sledovaném období. V případě zkoumání závislosti mezi úrokovou sazbou a inflací v období 1997 - 2007 docházíme k přesvědčení, že největší vliv má monetární politika v České republice mezi úrokovou sazbou a inflací. Když se podíváme na hodnoty v časovém zpoždění, tak se nám teoretické znalosti nepotvrzují a největší závislost se projevuje v roce bez časového posunu. Z toho vyplývá, že monetární politika má vliv na vývoj české ekonomiky hlavně v závislosti úrokové sazby s inflací.

4. ZKOUMÁNÍ ZÁVISLOSTI FISKÁLNÍ A MONETÁRNÍ POLITIKY A VÝVOJE EKONOMIKY VE SVĚTĚ

Tuto kapitolu rozdělíme na dvě hlavní podkapitoly. Dílčími částmi jsou fiskální politika a monetární politika. V kapitole fiskální politika se budeme zabývat sledováním vývoje státních rozpočtů jednotlivých zemí, konkrétně se zaměřením na výdaje státního rozpočtu. Jako zástupce světových ekonomik jsme vybrali Německo, Spojené státy americké a Japonsko. V druhé kapitole s názvem monetární politika budeme porovnávat tři varianty závislosti na makroekonomických ukazatelích ve formě úrokové sazby, růstu HDP a inflace. Průzkum budeme provádět ve výše jmenovaných světových ekonomikách.

4.1 FISKÁLNÍ POLITIKA VE SVĚTĚ

V této podkapitole se budeme zabývat zkoumáním vlivu fiskální politiky na vývoj ekonomiky. Jako hlavní parametr pro zkoumání vlivu jsme si vybrali časovou řadu s vývojem výdajů státního rozpočtu. Kapitola fiskální politika rozdělíme na několik částí a to podle zemí, v nichž budeme sledovat vývoj ekonomiky. První zemí, ve které budeme analyzovat vliv fiskální politiky na vývoj ekonomiky je Německo.

4.1.1 NĚMECKO

Německo je spolu s Českou republikou jedinámi Evropskými zeměmi, u kterých budeme sledovat ekonomický vývoj. Hlavním důvodem pro výběr Německa je především to, že patří mezi významné a stabilně se vyvíjející evropské ekonomiky. Vliv fiskální politiky na vývoj ekonomiky v Německu rozčleníme na dvě části. V první podkapitole budeme analyzovat vývoj výše výdajů státního rozpočtu. V druhé části provedeme analýzu vlivu závislosti. Budeme porovnávat fiskální makroekonomický ukazatel, tedy výdaje státního rozpočtu spolu s ekonomickým ukazatelem, růstem hrubého domácího produktu.

4.1.1.1 Výdaje státního rozpočtu v Německu

Časová řada pro tento ukazatel je období od roku 1995 do roku 2007. Toto dvanáctileté období má jisté vypovídací schopnosti o vývoji státního rozpočtu v Německu, v našem případě tedy objem výdajů. Je zřejmé, že výše výdajů státního rozpočtu je v časové řadě stále rostoucí. V roce 1995 byla výše výdajů státního rozpočtu 889,5 bilionu eur, hodnota výdajů se s každým rokem zvyšuje v průměru o 50 bilionů eur. Od roku 1997 se hodnota výdajů státního rozpočtu zvýšila na čísla začínající devítkou. V roce 1998 došlo k nepatrnému snížení výdajů státního rozpočtu, a to o 10 bilionů eur. Výdaje v tomto roce dosáhly hodnoty 906,5 bilionů eur. K podobnému drobnému výkyvu došlo i v roce 2001, kdy výdaje dosáhly hodnoty 925,6 bilionů eur, oproti tomu v předešlém sledovaném roce 2000 byla výše výdajů 979,3 bilionů eur, tedy hodnota o 53,7 bilionů eur vyšší. Právě od roku 1997, kdy byla velikost výdajů 916,5 bilionů eur, se hodnota navýšila o 6,1 bilionů eur. Tedy v roce 2006 byla velikost výdajů 992,6 bilionů eur. Za povšimnutí stojí také hodnoty v roce 2002 a v roce 2003, kdy byla výše výdajů státního rozpočtu totožná s hodnotou 928,7 bilionů eur. V posledním sledovaném roce dosáhly výdaje státního rozpočtu velikosti 1,026.8 bilionů eur. Objem růstu výdajů znázorňuje Tabulka 8.

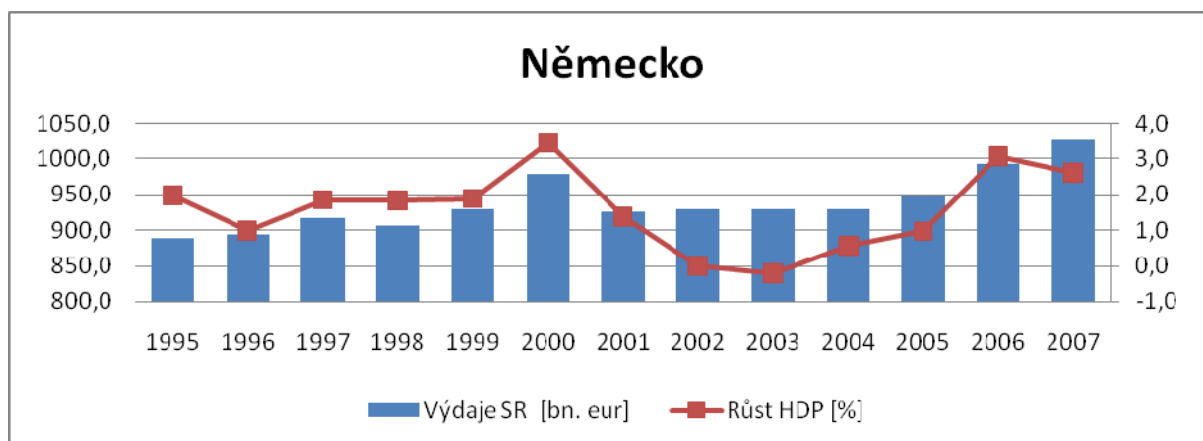
Tabulka 8 Výdaje státního rozpočtu v Německu v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výdaje SR [bn. eur]	889.5	894.3	916.5	906.5	929.9	979.3	925.6	928.7	928.7	929.3	946.5	992.6	1,026.8

Pramen: Statistische Bundesamt Deutschland

4.1.1.2 Závislost ukazatelů fiskální politiky v Německu

Vzhledem k tomu, že Německá ekonomika je největší ekonomika eurozóny, a jedna z největších světových ekonomik, stojí za to podívat se na vývoj vzájemného vztahu mezi výdaji státního rozpočtu a růstem hrubého domácího produktu. Údaje o vývoji výše zmíněných makroekonomických ukazatelů zobrazuje Obrázek 8.

Obrázek 8 Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v Německu v letech 1995-2007

Pramen: OECD, Statistische Bundesamt Deutschland

Z obrázku 8 vidíme situaci vzájemného vývoje ekonomických ukazatelů. Za povšimnutí stojí rok 1998, kdy se výdaje státního rozpočtu Německa snížily, a ve stejném roce došlo i k poklesu hrubého domácího produktu. Další výkyv ekonomiky nastal v roce 2001, kdy došlo opět k poklesu výdajů státního rozpočtu a současně se snížilo o tempo růstu HDP o celých 2,1 %. V roce 2002 a 2003 výdaje státního rozpočtu stagnovaly a tempo růstu hrubého domácího produktu se snižovalo.

Tabulka 9 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v Německu v letech 1995-2007

Časová řada	1995-2007
Výdaje státního rozpočtu: HDP	0,53

Pramen: Vlastní výpočty

V Tabulce 8 jsme spočítali hodnotu korelačního koeficientu mezi sledovanými parametry. Závislost nám vyšla 0,53, což je přímá závislost. Ze zjištěné hodnoty korelační závislosti nám vyplývá, že sledované parametry mezi sebou korelují, a jejich vztah bereme za středně silný. To znamená, že v Německu existuje přímá závislost mezi výdaji státního rozpočtu a růstem hrubého domácího produktu. Z toho vyplývá, že se zde projevuje vliv fiskální politiky.

4.1.2 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

V podkapitole fiskální politika se budeme nyní zabývat sledováním ekonomických parametrů ve Spojených státech amerických. Tuto zemi jsme si do naší práce vybrali proto, že se jedná o největší světovou ekonomiku. Vývoj výdajů státního rozpočtu Spojených států budeme v naší práci nazývat federálním rozpočtem. Důvodem pro tento název je fakt, že Spojené státy americké se skládají z padesáti států, které mají svůj vlastní státní rozpočet. My jsme se ale rozhodli sledovat vývoj Spojených států amerických jako celku, proto jej budeme nazývat jako federální rozpočet. V dalším textu budeme pracovat ve dvou různých podkapitolách, v první budeme analyzovat výdaje federálního rozpočtu v časové řadě posledních dvanácti let a ve druhé části budeme sledovat, jaký je vztah mezi výdaji federálního rozpočtu a mezi růstem hrubého domácího produktu ve Spojených státech amerických.

4.1.2.1 Výdaje federálního rozpočtu v USA

Vývoj výdajů federálního rozpočtu USA je zobrazen v Tabulce 10. Z této tabulky vidíme, že výdaje mají stále rostoucí tendenci. V prvním sledovaném roce byla výše výdajů 1,5 trilionů dolarů, po následující dva roky hodnota stagnovala a to na velikosti 1,6 trilionů dolarů. V roce 1998 a 1999 byla hodnota výdajů opět stejná, a to ve velikosti 1,7 trilionů dolarů. Po následující tři roky se hodnota federálních výdajů zvyšuje vždy o 0,1 trilionů dolarů, tedy v roce 2002 se výdaje rovnají hodnotě 2 triliony dolarů. Mezi roky 2003 až 2005 dochází opět k růstu výdajů federálního rozpočtu a to meziročně o 0,1 trilionů dolarů. V roce 2006 je velikost výdajů 2,7 trilionů dolarů a v roce 2007 je 2,8 trilionů dolarů.

Tabulka 10 Vývoj výdajů federálního rozpočtu v USA v letech 1995-2007

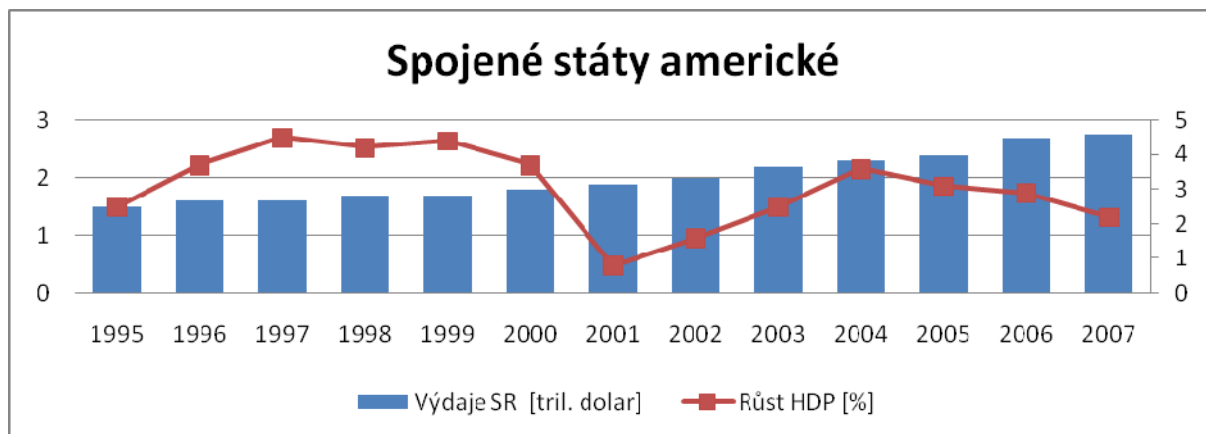
Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výdaje SR [tril. dolar]	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	1,9	2	2,2	2,3	2,4	2,7	2,8

Pramen: OECD

Jak můžeme z Tabulky 10 vidět, od roku 2001, kdy se stal americkým prezidentem George Bush, se federální rozpočet stále více zvyšuje, hovoříme-li o výši federálních výdajů. Důvodem pro tak velké navyšování výdajů federálního rozpočtu jsou například dopady hospodářské recese a teroristické útoky z roku 2001, dalším dopadem jsou i významné výdaje na vojenské operace v Iráku a Afganistánu. Vláda si stanovila cíl, že vyrovnaného rozpočtu dosáhne do roku 2012.

4.1.2.2 Závislost ukazatelů fiskální politiky v USA

Ekonomika Spojených států amerických je největší světovou ekonomikou. V poslední době můžeme tvrdit, že se americká ekonomika blíží stavu krize a sestupuje z první příčky. Po Spojených státech amerických se ve světovém žebříčku pohybují Japonsko a Německo.

Obrázek 9 Vývoj výdajů federálního rozpočtu a růstu HDP v USA v letech 1995-2007

Pramen: OECD

V Obrázku 9 sledujeme průběh výdajů federálního rozpočtu Spojených států amerických spolu s růstem hrubého domácího produktu. V tomto případě vidíme, že výdaje mají stále rostoucí tendenci a růst hrubého domácího osciluje mezi hranicí 1,5 % až 3,5 %.

Tabulka 11 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v USA v letech 1995-2007

Časová řada	1995-2007
Výdaje státního rozpočtu: HDP	-0,33

Pramen: Vlastní výpočty

V Tabulce 11 jsme vypočítali korelační závislost mezi výdaji federálního rozpočtu Spojených států amerických spolu s tempem růstu hrubého domácího produktu. Jako zvolenou časovou řadu uvádíme období od roku 1995 do roku 2007. Zjištěná hodnota je -0,33. Velikost ukazatele je se záporným znaménkem, což nám ukazuje na nepřímou závislost ve sledovaném období a dále hodnota samotného čísla je slabá. Proto můžeme říci, že fiskální politika je v tomto případě málo účinná, podle teoretických předpokladů, ze kterých vycházíme.

4.1.3 JAPONSKO

Japonská ekonomika je druhou největší na světě a můžeme ji označit za asijskou velmoc, i to jsou důvody, proč jsme Japonsko zahrnuli mezi sledované země naší práce. Fiskální politiku v Japonsku budeme sledovat opět ze dvou hledisek. V první části se zaměříme na samotný vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 1995 až 2007. V druhé části budeme analyzovat závislost mezi výdaji státního rozpočtu a druhým faktorem, se kterým budeme porovnávat je tempo růstu hrubého domácího produktu.

4.1.3.1 Výdaje státního rozpočtu v Japonsku

Výdaje státního rozpočtu v Japonsku nám ukazuje Tabulka 12. V tabulce jsou uvedeny hodnoty za posledních dvanáct let. Ve zkoumané časové řadě vidíme, že Japonsko mělo nejnižší výdaje státního rozpočtu v prvním sledovaném roce, tedy v roce 1995. Výše výdajů v následujících letech 1996 a 1997 se přibližně rovnala hodnotě 78,8 trilionů yenů. V roce 1998 došlo opět k nárůstu výdajů o 5,9 trilionů yenů. V roce 1999 a 2000 hodnoty výdajů stagnují na 89 trilionů yenů. Od roku 2001 do roku 2007 se výše výdajů státního rozpočtu pohybuje okolo hodnoty 83 trilionů yenů. Zajímavé je, že výdaje v posledních pěti letech nemají rostoucí tendenci, jako tomu je v ostatních sledovaných zemích.

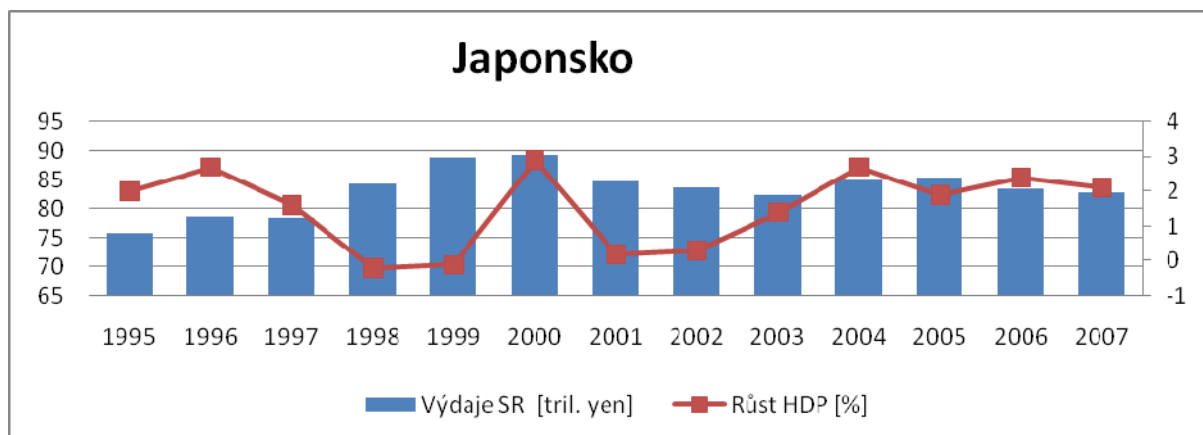
Tabulka 12 Výdaje státního rozpočtu v Japonsku v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Výdaje SR [tril. yen]	75,9	78,8	78,5	84,4	89	89,3	84,8	83,7	82,4	84,9	85,5	83,5	82,9

Pramen: Japonské ministerstvo financí

4.1.3.2 Závislost ukazatelů fiskální politiky v Japonsku

V poslední podkapitole části fiskální politika v Japonsku shrneme vývoj výše výdajů státního rozpočtu spolu s tempem růstu hrubého domácího produktu. V následujícím obrázku je znázorněn průběh veličin.

Obrázek 10 Vývoj výdajů státního rozpočtu a růstu HDP v Japonsku v letech 1995-2007

Pramen: Japonské ministerstvo financí, OECD

Tabulka 13 Korelační závislost ukazatelů fiskální politiky v Japonsku v letech 1995-2007

Časová řada	1995-2007
Výdaje státního rozpočtu: HDP	-0,23

Pramen: Vlastní výpočty

Tabulka 13 nám ukazuje vzájemný vztah mezi ukazateli, jejichž vzájemný vztah jsme sledovali. Za období posledních dvanácti let, tedy našeho sledovaného období však vzniká podle našich teoretických znalostí slabá nepřímá závislost. Můžeme tedy konstatovat, že ve sledované časové řadě spolu ukazatele výdaje státního rozpočtu a růst hrubého domácího produktu korelují a jejich závislost je velmi slabá s hodnotou -0,23.

4.2 MONETÁRNÍ POLITIKA VE SVĚTĚ

V této kapitole budeme porovnávat tři varianty závislosti v ukazatelích ve formě úrokové sazby, růstu HDP a inflace. Budeme sledovat vliv monetární politiky na vývoj ekonomiky v Německu, Spojených státech amerických a v Japonsku.

Každou zemi jsme rozdělili do tří podkapitol, ve kterých se stručně věnujeme jednotlivým ekonomickým parametrům. Jeden z důvodů proč jsme si vybrali Německo, je jeho silná ekonomická pozice v Evropě. Spojené státy americké jsou světová velmoc, proto jsme je zvolili do naší práce a chceme na nich dokázat vliv monetární politiky na ekonomiku. Japonsko je světová rarita, vývoj jejich ekonomických ukazatelů je naprosto odlišný od západního světa, tuto zemi jsme do naší práce zvolili z důvodu porovnání s ostatními vyspělými světovými ekonomikami a z důvodu zjištění, zda – li zde platí teorie o monetární politice.

4.2.1 NĚMECKO

Kapitolu Německo jsme rozdělili do tří subkapitol, ve kterých se postupně věnujeme jednotlivým ekonomickým ukazatelům a zkoumáme, jak na ně působí monetární politika.

4.2.1.1 Vývoj úrokové sazby v Německu

V následující podkapitole se budeme věnovat vývoji krátkodobé úrokové sazby. Zvolili jsme ji pro zjištění závislosti a pro přesné porovnání období v rozmezí posledních dvanácti let. Přehled dosažených hodnot úrokové sazby a stručný vývoj si přiblížíme v následujícím odstavci. Z Tabulky 14 vyplývá, že ve dvanáctiletém horizontu má vývoj úrokové sazby klesající tendenci. Nejvyšší hodnoty dosáhla úroková sazba v prvním sledovaném roce a to čísla 6,9 %. V následujících letech měla úroková sazba sestupnou tendenci, která přetrvávala až do roku 1999, kdy nabyla hodnoty 4,5 % (viz. Tabulka 14). V roce 2000 krátkodobá úroková sazba stoupla o 0,8 % a poté klesala až do roku 2005, kdy měla hodnotu 3,4 %. V roce 2006 měla úroková sazba hodnotu 3,8 %. V roce 2007 dosáhla úroková sazba hodnoty 4,2 %.

Tabulka 14 Vývoj úrokové sazby v Německu v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Úroková sazba [%]	6,9	6,2	5,7	4,6	4,5	5,3	4,8	4,8	4,1	4,0	3,4	3,8	4,2

Pramen: OECD

4.2.1.2 Vývoj růstu HDP v Německu

Ve druhé podkapitole s názvem Růst HDP v Německu se budeme stručně zabývat, jak z názvu vyplývá, vývojem hrubého domácího produktu. Pro přesné zhodnocení údajů jsme zvolili stejné časové období i pro růst hrubého domácího produktu. Budeme tedy sledovat vývoj hrubého domácího produktu v období od roku 1995 do roku 2007.

Růst HDP v Německu má podle Tabulky 15 oscilující tendenci. V rozvíjející se ekonomice by měl hrubý domácí produkt růst a nikoliv klesat. Právě to je zajímavé na hodnotách z Německa, kde jsou hodnoty růstu hrubého domácího produktu i klesající.

Hodnoty vývoje hrubého domácího produktu nám ukazuje Tabulka 15. Zde vidíme, že v prvním sledovaném roce dosáhl růst HDP nejvyšší hodnoty do roku 2000. V roce 1995 byla tedy hodnota HDP 2,0 %. V roce 1996 došlo ke snížení hodnoty na 1,0 %. V následujících třech letech se hrubý domácí produkt osciloval okolo hodnoty 1,9 %. V roce 2000 se hrubý domácí produkt zvýšil meziročně o 1,6 % na hodnotu 2,5 %. V dalších třech letech se hrubý domácí produkt snižoval z hodnoty 1,4 % v roce 2001 až na hodnotu -0,2 % v roce 2003. V roce 2006 HDP meziročně vzrostl o 2,1 % na hodnotu 3,1 %. V posledním sledovaném roce byla hodnota hrubého domácího produktu 2,6 %.

Tabulka 15 Vývoj růstu HDP v Německu v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Růst HDP [%]	2,0	1,0	1,9	1,8	1,9	3,5	1,4	0,0	-0,2	0,6	1,0	3,1	2,6

Pramen: OECD

4.2.1.3 Vývoj míry inflace v Německu

V této části práce jsme se zaměřili na sledování třetího sledovaného parametru, tedy vývoj míry inflace. Vývoj inflace v Německu je stabilní a pohybuje se v posledních dvanácti letech kolem hranice 2 %. Ekonomickou hodnotu nízké inflace naznačuje i skutečnost, že udržování inflace na nízké úrovni je v současné době hlavním cílem centrálních bank ve většině vyspělých zemí včetně Evropské centrální banky. Svého maxima dosáhla míra inflace v posledním sledovaném roce s hodnotou 2,3 % (viz. Tabulka 16), další výrazněji zvýšené hodnoty nastaly v roce 1997 a 2001, kdy inflace dosáhla hodnoty 1,9 %. Další významnější výkyvy nastaly v roce 1998 a 2003, kdy inflace klesla na hodnotu 1 %.

Tabulka 16 Vývoj míry inflace v Německu v letech 1995-2007

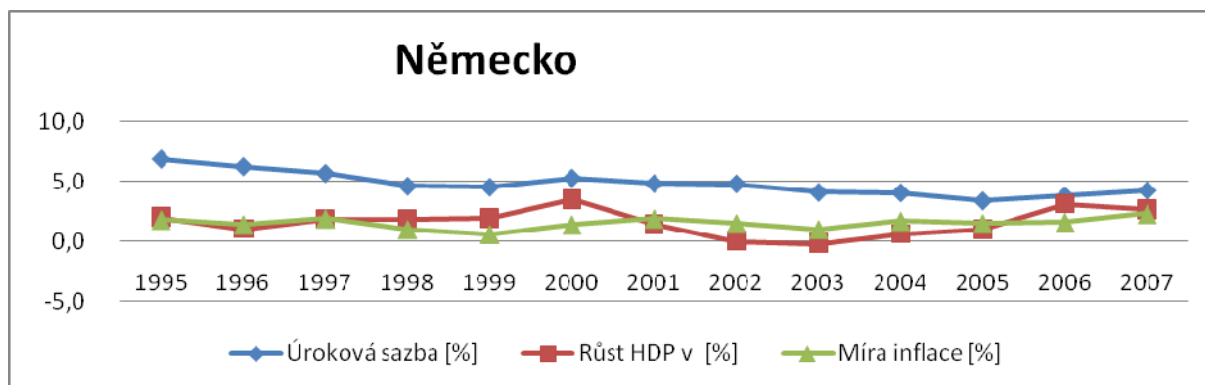
Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra inflace [%]	1,8	1,4	1,9	1	0,6	1,4	1,9	1,5	1	1,7	1,5	1,6	2,3

Pramen: Statistische Bundesamt Deutschland

4.2.1.4 Závislosti ukazatelů monetární politiky v Německu

V závěrečné podkapitole se podíváme, jak se vyvíjely tři sledované ekonomické parametry vzájemně mezi sebou a jak na sebe působily. Ověříme si pomocí korelačního koeficientu, mezi kterými makroekonomickými ukazateli je největší závislost. Při tom využijeme teoretické znalosti z monetární politiky a zjistíme, jestli má monetární politika vliv na vývoj ekonomiky v Německu.

V následujícím obrázku jsou znázorněny hodnoty úrokové sazby, růstu HDP a inflace za období posledních dvanácti let.

Obrázek 11 Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v Německu v letech 1995-2007

Pramen: OECD, Statistische Bundesamt Deutschland

Nelze popřít, že ekonomický vývoj zemí Unie jako celku po roce 2000 není zrovna oslnivý. Můžeme usoudit, že velký podíl na tom měly vnější důvody jako vzestup cen ropy v roce 2000, splasknutí digitální bubliny v USA, což dopadlo také na Evropu, efekt 11. září 2001, který byl globální. Je pravda, že z těchto globálních šoků se Evropa vzpamatovávala pomaleji než třeba Spojené státy americké.

Tabulka 17 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v Německu v letech 1995-2007

	1995-2007	1997-2007	1997-2007 (+ 1 rok)	1997-2007 (+ 2 roky)
Úroková sazba: HDP	0,13	0,23	-0,26	-0,17
Úroková sazba: inflace	0,15	0,09	-0,15	-0,40
HDP: inflace	0,22			

Pramen: Vlastní výpočty

Nejprve se podíváme na vypočítané hodnoty korelačního koeficientu, které jsou zaokrouhleny na dvě desetinná místa, v prvním sloupci Tabulky 17. Jako zdrojová data jsme vzali u všech tří sledovaných parametrů hodnoty za období dvanácti let. Nejvyšší závislost se přímo projevila mezi hrubým domácím produktem a inflací, kde korelační koeficient dosáhl hodnoty 0,22. Další dvě hodnoty dosáhly velikosti 0,13 a 0,15 a dle našich teoretických pravidel je bereme za zanedbatelné.

Ve druhém sloupci tabulky jsme hodnoty hrubého domácího produktu a míry inflace vyhodnotili za kratší časový úsek z důvodu přesnějšího porovnání s dalšími sloupci tabulky. Závislost v kratším časovém období se u úrokové sazby a růstu HDP zvýšila na číslo o hodnotě 0,23, které nám vyjadřuje nízkou závislost. Znamená to, že úroková sazba v závislosti na hrubém domácím produktu má vliv na vývoj ekonomiky v eurozóně. V případě korelace mezi úrokovou sazbou a inflací v kratším časovém úseku je v námi sledovaném období bez závislosti.

Ve sloupci, kde jsme hodnoty hrubého domácího produktu a inflace posunuly o časové zpoždění jeden rok a dva roky, vidíme, že v prvním řádku tabulky se nám teoretické znalosti nepotvrzují. Oproti tomu v případě korelace mezi úrokovou sazbou a inflací dochází k nepřímé závislosti mezi sledovanými parametry v časovém posunu dvou let. Vypočítaná hodnota korelačního koeficientu má hodnotu -0,4.

4.2.2 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Další stát, který jsme se rozhodli sledovat v naší práci je velmoc Spojené státy americké. Tento stát má stabilní ekonomiku po celé dvacáté století. Spojené státy budeme pozorovat ve třech podkapitolách, přičemž v každé se zaměříme na jeden makroekonomický ukazatel. Postupně se podíváme na vývoj úrokových sazeb, růst HDP a inflaci.

4.2.2.1 Vývoj úrokové sazby v USA

V této podkapitole si podíváme na vývoj úrokových sazeb ve Spojených státech. Pro tuto zemi jsme si vybrali stejné časové období jako u ostatních zemí, tedy posledních dvanáct let. USA je proslulé svou stabilní ekonomikou, když se podíváme na hodnoty úrokové sazby sledovaného období, můžeme vidět, že v první polovině období se úrokové sazby pohybují v odlišných hodnotách než - li v druhé polovině sledovaného období. Od roku 1995 až do roku 2000 můžeme celkově říci, že velikost úrokových sazeb se pohybuje okolo hodnoty 6 % (viz. Tabulka 18). V roce 2001 je meziroční pokles úrokové sazby o 1,1 % a v roce 2002 je meziroční pokles o 1 %. V letech 2002 až 2004 se úroková sazba pohybovala okolo hodnoty 4 %. V roce 2005 došlo nevýznamnému nárůstu úrokové sazby o 0,1 % na hodnotu 4,7 %, stejný nárůst byl i v následujícím roce 2006. V posledním sledovaném roce došlo k nárůstu úrokové sazby o 1,2 %.

Tabulka 18 Vývoj úrokové sazby v USA v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Úroková sazba [%]	6,7	6	6,8	7,3	5,4	6,1	5	4	3,7	4,6	4,7	4,8	6

Pramen: OECD

4.2.2.2 Vývoj růstu HDP v USA

V následující subkapitole se podíváme, jak se měnilo tempo růstu hrubého domácího produktu. Jako sledované období jsme si vybrali dvanáctileté období. Při pohledu do Tabulky 19 vidíme, že tempo růstu hrubého domácího produktu bylo v prvních třech letech sledovaného horizontu pozitivní. Vývoj růstu HDP měl totiž od roku 1995 rostoucí tendenci. V letech 1997 až 1999 stagnoval a poté měl sestupnou tendenci až do roku 2001. Právě v roce 2001 nastal zlomový bod, růst HDP se propadl oproti předchozímu roku o 2,9 %, za následek tohoto propadu byly i teroristické útoky na Spojené státy americké. Právě od roku 2001 se americká ekonomika opět nastartovala a HDP skokově rostl až do roku 2004, kdy dosáhl hodnoty 4,2 %. Růst HDP byl tažen i silnou poptávkou amerických domácností. V roce 2005

hodnota růst HDP klesla oproti předchozímu roku o 0,5 %. Klesající tendence pokračuje i v následujících letech a to s hodnotami 2,9 % v roce 2006 a 2,2 % v roce 2007.

Tabulka 19 Vývoj růstu HDP v USA v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Růst HDP [%]	2,5	3,7	4,5	4,2	4,4	3,7	0,8	1,6	2,5	3,6	3,1	2,9	2,2

Pramen: OECD

4.2.2.3 Vývoj míry inflace v USA

Ve třetí části této kapitoly si přiblížíme vývoj míry inflace v USA. Jako časové období jsme zvolili horizont posledních dvanácti let. Vývoj míry inflace měl v USA od roku 1996 klesající tendenci až na hodnotu 1,5 % v roce 1998. Od roku 1998 inflace po dva roky rostla až na hodnotu 3,4 % v roce 2000. V roce 2001 nastal opět pokles o 0,6 % na hodnotu 2,8 %. V roce 2002 zaznamenala inflace pokles podobný jako v roce 1998. Po následující tři roky inflace mírně vzrůstala na hodnotu 3,4 % v roce 2005. V roce 2006 byla hodnota míry inflace 3,2 % a v roce 2007 byla inflace 2,9 %.

Spojitost, že v tomto dynamickém prostředí závisela ekonomická výkonnost výrazně na pružnosti zřetelně Spojené státy ilustrují. Ekonomika zde zápasila se zničujícími hurikány a přerušeny dodávkami energie. Důležitým a uspokojivým znakem současné situace je, že si prakticky všechny země, i přes odolávání šokům z cen ropy, udržely stabilní cenovou hladinu, aniž by snížily svou ekonomickou aktivitu. Vyšší ceny ropy se neodrazily v požadavcích na vyšší mzdy a dlouhodobá inflační očekávání se zdají být postavené na dobrých základech. Výsledkem je, že ačkoli došlo k nárůstu inflace, dopad na ceny neropných produktů byl minimální.

Cíl dosáhnout a udržet nízkou a stabilní inflaci vychází z mezinárodně potvrzené zkušenosti, že vysoká a nestálá inflace ekonomice škodí. Vysoká inflace a zejména její výrazné kolísání vytváří nejistotu a nutí majitele peněžních prostředků k zaměření na krátkodobé projekty.

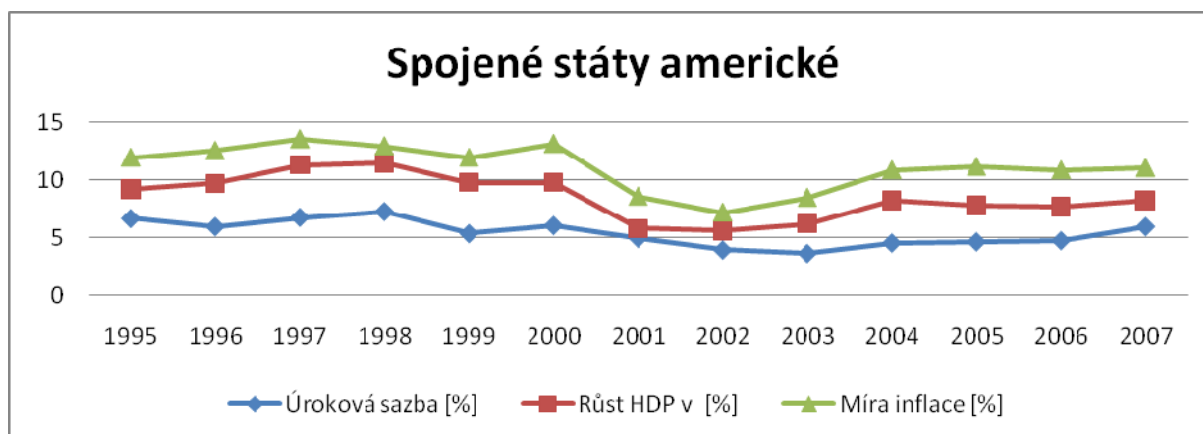
Tabulka 20 Vývoj míry inflace v USA v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra inflace [%]	2,8	2,9	2,3	1,5	2,2	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,4	3,2	2,9

Pramen: OECD

4.2.2.4 Závislosti ukazatelů monetární politiky v USA

V této podkapitole se podíváme, jak se projevují jednotlivé závislosti mezi našimi třemi sledovanými parametry. Z Obrázku 12 vidíme hodnoty vývoje úrokové sazby, růstu hrubého domácího produktu a míry inflace. Vývoj sledujeme v časovém úseku dvanácti let u všech tří parametrů a následně se o závislostech přesvědčíme z Tabulky 21, kde jsou uvedeny korelační koeficienty za celé období.

Obrázek 12 Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v USA v letech 1995-2007

Pramen: OECD

Tabulka 21 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v USA v letech 1995-2007

	1995-2007	1997-2007	1997-2007 (+ 1 rok)	1997-2007 (+ 2 roky)
Úroková sazba: HDP	0,49	0,57	0,36	0,34
Úroková sazba: inflace	-0,06	-0,13	-0,32	-0,36
HDP: inflace	-0,09			

Pramen: Vlastní výpočty

Při pohledu na tuto korelační tabulku vidíme, že v prvním sloupci se nám projevuje závislost pouze v jednom případě, a to je vztah mezi úrokovou sazbou a růstem HDP. Tato závislost dosahuje hodnoty 0,49 (viz. Tabulka 21). V případě zjištění závislosti mezi úrokovou sazbou a inflací jsme vypočítali korelační koeficient s hodnotou -0,06, který znamená, že se zde neprojevuje žádná závislost. Nejmenší závislost se ve spojených státech projevuje mezi růstem HDP a mírou inflace, tato hodnota za sledované období dvanácti let je -0,09.

Ve srovnání s kratším časovým úsekem pozorujeme, že hodnoty se nepatrně mění, závislost se zvyšuje. Zajímavé hodnoty se nám ovšem naskytují z pohledu časového zpoždění dvou let, kde závislost mezi úrokovou sazbou a inflací je -0,36. Můžeme konstatovat, že ve Spojených státech se projevuje největší závislost mezi úrokovou sazbou a růstem HDP v prvním sledovaném období.

V případě korelačních koeficientů vyplývajících ze závislosti mezi úrokovou sazbou a inflací vidíme, že je zde odlišný trend. Největší závislosti jsme dosáhli v případě časového zpoždění dva roky.

4.2.3 JAPONSKO

V této kapitole se budeme věnovat poslední sledované zemi a vývoji její ekonomiky. Vybrali jsme si Japonsko, jelikož z pohledu světových ekonomik patří Japonsko k těm nejsilnějším a nejvíce rozvinutým a ustáleným. Ve čtyřech subkapitolách budeme postupně sledovat, jak se vyvíjejí hodnoty daných parametrů v období dvanácti let. Jako první se podíváme na vývoj úrokových sazeb v Japonsku, poté na tempo růstu hrubého domácího produktu, na vývoj míry inflace a v poslední podkapitole porovnáme vzájemné závislosti mezi sledovanými ekonomickými parametry.

4.2.3.1 Vývoj úrokové sazby v Japonsku

Japonská ekonomika by se dala považovat za stabilní, ale její hodnoty jsou překvapivé. Nejvyšší úrokové sazby dosáhlo Japonsko za posledních dvanáct let v prvním sledovaném roce 1995 s hodnotou 1,2 %. Od tohoto roku se vývoj úrokové sazby ubíral sestupnou tendencí, s výjimkou roku 1998, kdy se výše úrokové sazby zvýšila o 0,1 % na hodnotu 0,7 %. Od roku 2003 do roku 2005 se výše úrokové sazby v Japonsku rovná nule. V roce 2006 je úroková sazba rovna hodnotě 0,2 % a v roce 2007 se rovná hodnotě 0,7 %.

Tabulka 22 Vývoj úrokové sazby v Japonsku v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Úroková sazba [%]	1,2	0,6	0,6	0,7	0,2	0,2	0,1	0,1	0	0	0	0,2	0,7

Pramen: OECD

4.2.3.2 Vývoj růstu HDP v Japonsku

Růst HDP je v Japonsku nejvíce variabilní a nejméně stabilní ze všech výše uvedených a porovnávaných zemí. V letech 1995 a 1996 hrubý domácí produkt vzrůstal, ovšem následující dva roky klesal meziročně o více než 2 % a právě v roce 1998 dosáhl HDP své nejnižší hodnoty -0,2 % v posledních dvanácti letech. Z těchto hodnot je vidět, že Japonsko během devadesátých let se beznadějně potácelo ve stagnujícím ekonomickém prostředí, z něhož se nedovedlo vymanit ani měnovými ani fiskálními nástroji. Výkyvy se projevovaly i v následujících dvou letech. V roce 2000 nastal zvrát, kdy HDP vzrostl na hodnotu 2,9 %. V následujících dvou letech se propadl na hodnoty 0,2 % v roce 2001 a 0,3 % v roce 2002.

Od roku 2003 se tempo růstu hrubého domácího produktu pohybuje okolo hodnoty 2 %. Hodnoty jsou zobrazeny v Tabulce 23.

Tabulka 23 Vývoj růstu HDP v Japonsku v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Růst HDP [%]	2	2,7	1,6	-0,2	-0,1	2,9	0,2	0,3	1,4	2,7	1,9	2,4	2,1

Pramen: OECD

4.2.3.3 Vývoj míry inflace v Japonsku

Japonská ekonomika má zcela odlišné hodnoty oproti ostatním světovým vyspělým ekonomikám. Vývoj inflace v posledních dvanácti letech je ze značné míry v záporných hodnotách. V Japonsku může mít inflace pozitivní efekt tím, jak oživení zvyšuje poptávku domácností. Podíváme-li se ještě dále a budeme-li předpokládat, že ceny ropy opět rapidně nestoupnou, měly by inflační tlaky postupně ustávat. Japonsko je již řadu let považováno za prototyp ekonomiky v deflační pasti. V roce 2006 a v roce 2007 dochází k růstu míry inflace na hodnoty 0,2 % a 0,1 %. Jak můžeme vidět v Tabulce 24, Japonsko mělo až roku 2005 problémy právě s deflací, takže zvýšená inflace zatím nepředstavuje pro zemi výraznější problém.

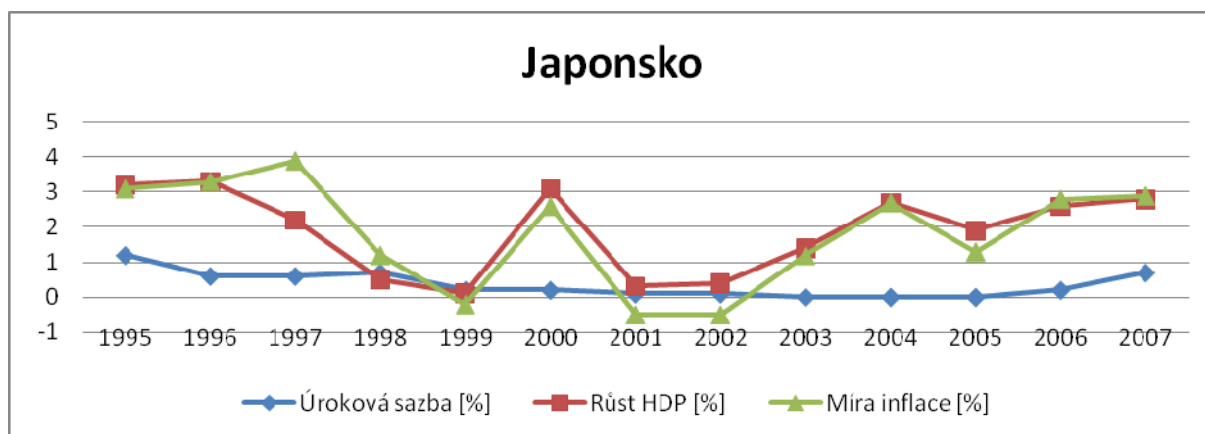
Tabulka 24 Vývoj míry inflace v Japonsku v letech 1995-2007

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Míra inflace [%]	-0,1	0	1,7	0,7	-0,3	-0,5	-0,8	-0,9	-0,2	0	-0,6	0,2	0,1

Pramen: OECD

4.2.3.4 Závislosti ukazatelů monetární politiky v Japonsku

V naší práci jsme se jako poslední kapitolu v rámci Japonska rozhodli uvést výsledný obrázek a tabulku s korelačními koeficienty. V následujícím obrázku jsou zobrazeny hodnoty úrokové sazby, růstu HDP a inflace za období posledních dvanácti let.

Obrázek 13 Vývoj úrokové sazby, růstu HDP a inflace v Japonsku v letech 1995-2007

Pramen: OECD

Tabulka 25 Korelační závislosti ukazatelů monetární politiky v Japonsku v letech 1995-2007

	1995-2007	1997-2007	1997-2007 (+ 1 rok)	1997-2007 (+ 2 roky)
Úroková sazba: HDP	0,07	-0,15	-0,13	-0,19
Úroková sazba: inflace	0,47	0,70	0,37	0,61
HDP: inflace	0,10			

Pramen: Vlastní výpočty

V Tabulce 25 máme uvedeny hodnoty korelačních koeficientů. Lze konstatovat, že v Japonsku je naprosto diametrální rozdíl ve vývoji ekonomiky a závislosti vlivu monetární politiky na ekonomiku. V prvním sloupci Tabulky 25 máme vypočítané hodnoty v období dvanácti let. Celkově lze říci, že jediná a silná závislost je mezi úrokovou sazbou a inflací, tato hodnota je 0,47. Mezi úrokovou sazbou a růstem hrubého domácího produktu a také mezi růstem HDP a inflací prakticky v tomto případě neexistuje závislost.

Ve druhém sloupci vidíme stejné hodnoty pouze v období deseti let. Změnu jsme zaznamenali u druhého údaje, kde nastala ještě silnější závislost mezi úrokovou sazbou a inflací. Závislost mezi úrokovou sazbou a HDP zůstává neměnná. Za pozornost stojí hodnoty korelačních koeficientů v dalších dvou sloupcích, ve kterých došlo k časovému posunu o jeden a dva roky. Z pohledu závislosti mezi úrokovou sazbou a růstem HDP docházíme k závěru, že se zde závislost neprojevuje. V případě závislosti mezi úrokovou sazbou a inflací z Tabulky 25 vidíme, že největší závislost v období desetiletého sledování.

5. KOMPARACE VÝSLEDKŮ

V kapitole komparace výsledků budeme vzájemně porovnávat zjištěné výsledky u jednotlivých sledovaných zemí. U všech pěti sledovaných zemí jsme se zaměřili na stejné ekonomické parametry. To znamená, že budeme popisovat, jestli existuje vliv mezi sledovanými ukazateli v daných zemích. Jelikož jsou ekonomiky sledovaných zemí různě vyspělé, budou i naše výsledky v každé zemi odlišné.

Nejdříve se podíváme na získané hodnoty korelačního koeficientu z části fiskální politika. Zde jsme tedy sledovali vzájemný vztah mezi výdaji státního rozpočtu a růstem hrubého domácího produktu. Ze získaných hodnot usuzujeme, že nejvyšší závislost mezi těmito dvěma ukazateli je v případě České republiky, kde hodnota korelačního koeficientu dosahuje hodnoty 0,56. Dále pak v Německu, kde je střední přímá závislost s hodnotou 0,53. Ve Spojených státech amerických a v Japonsku můžeme brát získané hodnoty za nízké.

Jako první se ve srovnání výsledků z části monetární politika mezi jednotlivými státy se zaměříme na rozdílné hodnoty korelačního koeficientu, v případě závislosti mezi ukazateli krátkodobá úroková sazba a růst hrubého domácího produktu. Jestliže se podíváme na vývoj tohoto parametru ve všech sledovaných zemích, zjistíme, že v letech 1995 – 2007 je korelační koeficient nejvyšší ve Spojených státech. Projevuje se zde přímá závislost, korelační koeficient má hodnotu 0,49. V České republice se projevuje nepřímá závislost s hodnotou -0,6. V Japonsku a v Německu se tento koeficient výrazně liší, závislosti jsou zde 0,13 a 0,07, proto je bereme za zanedbatelné.

V případě komparace koeficientů v rozpětí let 1997 – 2007 mezi krátkodobou úrokovou sazbou a růstem hrubého domácího produktu pro docházíme k závěru, že se v Německu a v USA zvyšuje přímá závislost. V České republice se zvyšuje nepřímá závislost.

Jestliže vezmeme v úvahu časové zpoždění jeden a dva roky v případě závislosti mezi úrokovou sazbou a růstem HDP, že v České republice se závislost v časovém zpoždění snižuje. V Německu je nejvyšší závislost bez časového zpoždění v období deseti let, stejně jako ve Spojených státech amerických. V Japonsku se projevuje nejvyšší hodnota korelačního koeficientu v časovém zpoždění dva roky.

Nyní se zaměříme na komparaci krátkodobé úrokové sazby a míry inflace v letech 1995 – 2007. Z výsledných tabulek pro jednotlivé sledované země zjišťujeme, že největší hodnota korelačního koeficientu je v České republice hodnota 0,93 a v Japonsku hodnota 0,47. V Německu a v USA bereme získané hodnoty za zanedbatelné.

V porovnání v letech 1997 – 2007 se hodnoty sledovaných makroekonomických parametrů změnilo především u Japonska, kde došlo ke zvýšení přímé závislosti na hodnotu 0,7.

V komparaci s časovým zpožděním docházíme k závěru, že hodnota korelačního koeficientu pro Českou republiku a Japonsko zůstává ve vysoké přímé závislosti, ale přesto nejvyšší závislost je bez časového zpoždění. V Německu a v USA se vývojový trend unáší samostatnou cestou. Nejvyšší závislost projevuje časovém zpoždění dvou let s nepřímou závislostí.

V poslední části této kapitoly porovnááme růst hrubého domácího produktu a míry inflace v časovém rozmezí posledních dvanácti let. V Japonsku bychom mohli hovořit o zanedbatelné závislosti. V České republice vznikla parametry nepřímá závislost. Ve Spojených státech amerických spolu je slabá nepřímá závislost mezi sledovanými ukazateli. V Německu se projevila nízká přímá závislost.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo analyzovat vliv makroekonomických ukazatelů, které působí na ekonomiku a zjistit, která politika působí v dané zemi více. Jestli vláda upřednostňuje politiku centrální banky, tedy monetární politiku, nebo preferuje – li fiskální politiku.

Nejprve jsme vymezili fiskální politiku. Definovali jsme státní rozpočet a jeho složky, tedy příjmy a výdaje. Dále jsme obecně vymezili nástroje a cíle fiskální politiky. V druhé části jsme definovali nástroje a cíle monetární politiky. V poslední řadě jsme se obecně zmínili i o vnější hospodářské politice, kterou jsme z důvodu rozsahu nezahrnuli jako předmět dalšího zkoumání. V poslední teoretické části naší práce jsme se zaměřili na přístupy k vlivu fiskální a monetární politiky.

Z další části naší práce vyplývá, že fiskální i monetární politika mají vliv na ekonomiky. Zajímavé je, že vliv fiskální a monetární politiky na vývoj ekonomiky je v jednotlivých sledovaných zemích rozdílný, v každé zemi se vývoj sledovaných makroekonomických parametrů liší. Jelikož jsme se v naší práci zaměřili v první řadě na porovnání výdajů státních rozpočtů s růstem HDP a v druhé řadě na komparaci krátkodobé úrokové sazby, růstu hrubého domácího produktu a míry inflace, nevíme, jaký dopad by na náš případ mělo sledování například příjmů státního rozpočtu, schodku rozpočtů či sald nebo dlouhodobé úrokové sazby. Proto ostatní nesledované parametry nebereme v úvahu. Monetární politika sama o sobě není ideálním nástrojem k harmonizaci hospodářských cyklů z důvodu existence časových zpoždění od zjištění stavu ekonomiky a účinkem nastavení měnově politických nástrojů centrálních bank. Oproti tomu fiskální politiku sledujeme pouze v základní časové řadě, v období posledních dvanácti let, bez časového zpoždění.

Na vývoj a hodnoty zjištěné v jednotlivých korelačních vztazích má vliv mnoho faktorů. Jedním z nich může být sledování makroekonomických ukazatelů v relativně krátké časové řadě. Z naší práce vliv fiskální a monetární politiky na vývoj ekonomiky jsme vyvodili následující závěry.

V České republice se vliv fiskální politiky přímo projevuje, svědčí o tom hodnota korelačního koeficientu 0,56. Z této hodnoty můžeme vyvodit závěr, v České republice existuje přímý vliv mezi výdaji státních rozpočtů a růstem hrubého domácího produktu. Oproti tomu vliv monetární politiky se projevuje nejvíce mezi parametry krátkodobá úroková sazba PRIBOR a

míra inflace. Nejvyšší hodnota korelačního koeficientu se projevuje v prvním sledovaném období, tedy v letech 1995 – 2007. Druhou významnou závislost se zjistili mezi krátkodobou úrokovou sazbou PRIBOR a růstem hrubého domácího produktu ve sledovaném období deseti let. Vzájemný korelační vztah mezi těmito parametry se projevuje jako nepřímá závislost. V korelačním vztahu mezi růstem hrubého domácího produktu a mírou inflace zjišťujeme, že zde monetární politika má malý vliv na ekonomiku a z hodnoty $-0,39$ vyvozujeme, že mezi těmito parametry je malý korelační vztah. Z toho vyplývá, že monetární politika má vliv na vývoj české ekonomiky hlavně v závislosti krátkodobé úrokové sazby s mírou inflace.

V Německu se situace mění a ze spočítaných hodnot vyvozujeme, že vliv fiskální politiky se v Německu projevuje přímou závislostí mezi sledovanými ukazateli. Hodnota korelačního koeficientu dosahuje $0,53$. Z tohoto můžeme vyvodit závěr, že fiskální politika má přímý vliv na vývoj ekonomiky v Německu. Nejvýznamnější vliv monetární politiky na vývoj ekonomiky v Německu ve vztahu parametrů krátkodobá úroková sazba a růst hrubého domácího produktu je ve sledovaném období deseti let. Též dospěli k závěru, že ve vztahu mezi krátkodobou úrokovou sazbou a inflací se projevuje střední nepřímá závislost v časovém zpoždění dvou let. V korelačním vztahu mezi růstem HDP a mírou inflace se projevila nízká přímá závislost. Z toho vyvozujeme, že vliv monetární politiky na vývoj ekonomiky v Německu je mezi všemi sledovanými makroekonomickými parametry.

Ve Spojených státech amerických se vliv fiskální politiky projevuje pouze nepřímo. Hodnota korelačního koeficientu se zde projevuje velikostí $-0,33$. Proto můžeme říci, že vliv mezi ekonomickými ukazateli, vývojem výdajů státního rozpočtu a růstem hrubého domácího produktu, je v nepřímé slabé závislosti. V USA je největší vliv monetární politiky na působení mezi parametry krátkodobá úroková sazba a růst hrubého domácího produktu v časovém období deseti let. Ve vztahu mezi krátkodobou úrokovou sazbou a mírou inflace se projevuje středně vysoká nepřímá závislost v časovém posunu dvou let. Zde ve Spojených státech amerických se nám potvrzují teoretické znalosti a vidíme, že monetární politika má vliv na ekonomiku v časovém zpoždění.

V Japonské ekonomice se nám pomocí zjištěného korelačního koeficientu podařilo zjistit, že fiskální politika je ve sledovaných parametrech a období velmi málo účinná. Dokazuje nám to nám to výše korelačního koeficientu $-0,23$. Můžeme tedy vyvodit závěr, že fiskální politika za daných okolností má malý vliv na japonskou ekonomiku. Oproti tomu v Japonsku, jakožto ve vyspělé světové ekonomice zjišťujeme, že monetární politika se nám zde vyvíjí v

naprosto odlišném směru. Nejvyšší zjištěná závislost vznikla mezi krátkodobou úrokovou sazbou a inflací v období deseti let. Mezi úrokovou sazbou a růstem hrubého domácího produktu se v žádném ze sledovaných období neprojevuje silnější korelační vztah. Stejně tak tomu je i mezi růstem hrubého domácího produktu a mírou inflace. V korelačním vztahu mezi úrokovou sazbou a mírou inflace vyvozujeme z dalšího zkoumání závěr, že zde vzniká středně vysoká korelační závislost v časovém posunu dvou let.

Závěrem chceme prezentovat svoji tezi, že pro optimální ovlivňování reálné ekonomiky v různých zemích a za různých situací je vždy nejpřínosnější volba vzájemné kombinace působením obou typů hospodářských politik.

LITERATURA:

1. BURGER, P.: *Sustainable fiscal policy and economic stability: Theory and practice*. Vyd. Cheltenham: Edward Edgar, 2003. ISBN 1-84376-632-9
2. DORNBUSCH, Rudiger, FISHER, Stanley. *Makroekonomie*. Praha : SPN a Nadace Economics, 1994. 602 s. ISBN 80-04-25556-6.
3. DVOŘÁK, P. *Vybrané problémy fiskální politiky* . 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997. 165 s. ISBN 80-7079-620-0.
4. FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2003. 347 s. ISBN 80-86119-74-2.
5. KUBANOVÁ, Jana. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. Bratislava: Statis, 2003. 247 s. ISBN 80-85659-31-X.
6. MACH, Miloš. *Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium: 1. a 2. část*. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2001. 368 s. ISBN 80-86175-18-9.
7. MANDEL, Martin, TOMŠÍK, Vladimír. *Monetární ekonomie v malá otevřené ekonomice*. 1. vyd. Praha : Management Press, 2003. 287 s. ISBN 80-7261-094-5.
8. MANDYSOVÁ, Iva. *Evropská integrace: pro kombinovanou formu studia*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 97 s. ISBN 80-7194-842-X.
9. ONDŘIČKA, P.: *Teorie monetární a fiskální politiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 148 s. ISBN 80-210-1510-1.
10. RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie: Základní kurs*. 5. vyd. Praha: Melandrium, 2002. 168 s. ISBN 80-86175-24-3.
11. SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D.: *Ekonomie*. 2. vyd. Praha : Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
12. SLANÝ, A., et al. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
13. SOJKA, Milan, et al. *Dějiny ekonomických teorií*. 1. vyd. Praha: Karolinum , 2000. 298 s. ISBN 80-7184-991-X.
14. SOJKA, Milan. *Milton Friedman: svět liberální ekonomie*. 1. vyd. Praha: Epoque, 1996. 80 s. ISBN 80-902129-2-1
15. VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 1. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 88 s. ISBN 80-7194-759-8
16. VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 2. díl*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 111 s. ISBN 80-7194-760-1

17. VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Vývoj ekonomických teorií: kombinované studium, 3. díl.* 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 107 s. ISBN 80-7194-761-X
18. ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika.* 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. 212 s. ISBN 80-86730-04-2.
19. Odborný časopis Finance a úvěr
20. periodikum Politická ekonomie
21. publikace České národní banky
22. <http://www.cnb.cz>
23. <http://www.mfcr.cz>
24. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
25. <http://www.oecd.org>
26. <http://www.czso.cz>